

T.C.

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kürt Dili ve Kültürü Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

SEÇMELİ KÜRTÇE DERSİNE KARŞI VELİ TUTUMLARI

Naci KARAGÖZ

Diyarbakır 2016

T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kürt Dili ve Kültürü Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

SEÇMELİ KÜRTÇE DERSİNE KARŞI VELİ TUTUMLARI

Naci KARAGÖZ

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Hayrettin KIZIL

Diyarbakır 2016

TAAHHÜTNAME
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Seçmeli Kürtçe Dersine Karşı Veli Tutumları ” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Dicle Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin ... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

05.09.2016

Naci KARAGÖZ

KABUL VE ONAY

Naci KARAGÖZ tarafından hazırlanan ‘‘Seçmeli Kürtçe Dersine Karşı Veli Tutumları’’ adındaki tezin, 05.09.2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jürimiz tarafından Kürt Dili ve Kültürü Anabilim Dalı, **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Doç.Dr.Mehmet AKBAŞ

Yard.Doç.Dr.Hayrettin KIZIL

Yard. Doç. Dr. Hacı ÖNEN

ÖNSÖZ

Eğitimden amaçlanan şey öğrencilere sağlam bir bakış açısı kazandırmak, ilgi alanlarını genişletmek, geniş bir bakış açısına sahip olmalarını sağlamaktır. Bu bağlamda Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) son yıllarda eğitim müfredatına seçmeli dersler alanında bir zenginlik kazandırmıştır.

Bu derslerin verilmesi ile öğrencilere içinde yaşadıkları dünyayı daha iyi tanıma, dar bir bakış açısından kurtulma, beraber yaşadıkları diğer toplulukları, inançları bilmelerini sağlayacak, öğrenciler arasında bu konularda bir farkındalık oluşacaktır.

Bu bağlamda Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye’de asırlardır bir arada yaşayan ve farklı dilleri konuşan vatandaşların kendi kültürlerini öğrenmelerini, tanımalarını geliştirmelerini sağlamak için Yaşayan Diller başlığı altında Seçmeli bir ders de müfredata eklemiştir.

Türkiye’de ilk defa yaşanan bu gelişme farklı dilleri konuşarak hayata başlayan kişiler arasında özellikle Kürtlerin yoğun oldukları yerlerde bir heyecan oluşturmuştur. Bu dersler kimi aksaklıklarla karşılaşmış, buna rağmen başladığı ilk yıldan itibaren özellikle Kürtlerin nüfusuna nispeten az olmakla beraber Kürtçe – Kurmancî, Zazakî- dersleri heryıl daha çok öğrenci tarafından seçilmektedir. Dersi seçme konusunda artış olmasının farklı sebepleri vardır. Hemen her derste olduğu gibi öğretmenin iyi bir formasyona sahip olması, alanına hakim olması dersi sevdirmesi etkili olmakla beraber insanların ilk defa böyle bir dersle karşılaşıyor olmasını da unutmamak gerekir.

Seçmeli Kürtçe ders eğitiminin birçok açıdan, -sadece Kürtçe değil Türkiye’de okutulan tüm Yaşayan Diller derslerinin incelenmesi önemlidir.

Türkiye’de ilk defa bu tecrübenin yaşanıyor olması, müfredatının her yıl daha da geliştirilmesi vb. nedenlerle birçok bakımdan araştırılması gerekmektedir. Dersin hem Milli Eğitim Bakanlığı, hem öğretmen hem de öğrenci ve veliler açısından değerlendirilerek incelenmesi gerekmektedir.

Özellikle üniversitelerde, akademisyenler Yüksek Lisans ve Doktora öğrencileri tarafından farklı açılardan araştırılmalıdır. Bu tezin yazarı olarak anadilimin Kürtçe olması, Milli Eğitim personeli olmamı göz önünde bulundurarak Türkiye’deki bilimsel araştırmalara katkıda bulunulması için bu konuyu tez çalışması olarak kararlaştırdık.

Araştırma hazırlanırken Seçmeli Kürtçe dersinin tercih edildiği şehirlere ve okullara ulaşma imkânımız olmadığı için Diyarbakır ili araştırma alanı olarak seçilmiştir. Diyarbakır’da farklı ilçelerde Seçmeli Kürtçe dersi veren kadrolu öğretmenlerin bulunduğu okullar araştırma yerleri olarak seçildi. Tarafımızdan hazırlanan anketler bu okullarda çocukları okuyan ve Seçmeli ders olarak Kürtçeyi seçen öğrenci velilerine soruldu/uygulandı.

Tez Giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde akademik çalışmaların azlığı nedeniyle Kürtlerin dili, kültürü ve edebiyatına yer verildi. İlk bölümde Milli Eğitim Bakanlığının seçmeli dersleri eklemesi, bu konuda ilk dönemlerde yaşanan bazı sorunlara yer verildi. İkinci bölüm’de yani tezin asıl bölümünde ise Seçmeli Kürtçe dersi ile ilgili ankete ve yorumuna yer verildi. Tezin sonuç bölümünde ise anket sonuçları değerlendirildi.

Naci KARAGÖZ

05.09.2016

ÖZET

Kürt Açılımıyla birlikte Talim ve Terbiye Kurulunun 07/09/2012 tarih ve 154 sayılı kararıyla Yaşayan Diller ve Lehçeler dersi 5. Sınıflardan itibaren okutulmak üzere seçmeli ders olarak konulması kararı alınmıştır. Fakat bölge halkı nezdinde büyük kabul gören bu girişim herhangi bir alt yapı çalışması olmadan başlatıldığı için çeşitli aksaklıklarla karşılaşmıştır. Seçmeli Kürtçe dersinin eğitim-öğretim programına eklenmesinden sonra veliler, öğretmenler ve öğrenciler nezdinde ki olumlu veya olumsuz tepkiler konusunda farklı yerlerde değişik çalışmalar yapılmış olmasına rağmen ülkemizde akademik düzeyde herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu boşluğu doldurmak için tarafımızdan bu konu seçilmiştir.

Bu konu Diyarbakır ili özelinde Seçmeli Kürtçe dersinin verildiği okullar seçilerek Kürtçe dersine olan ilgi incelenmiştir. Çalışmanın ismi Seçmeli Kürtçe Dersine Karşı Veli Tutumları olarak seçilmiştir. Bu dersi seçmeli olarak tercih eden öğrenciler ve velilerin seçme nedeni, beklentileri velilerin bu derse nasıl baktıkları, bu dersin daha verimli olarak işlenebilmesi için neler yapılması gerektiğine yönelik olarak bu çalışma hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler

Kürtçe, Ders, Veli tutumları

ABSTRACT

As the language of instruction in schools in our country lessons Turkish verilmektedir. kürt the Board of Education with the Expansion 07/09/2012 date and 154 numbered decision to be taken as an elective course that begins with the decision to be taught in Kurdish since the 5th grade. But the people of widely accepted before this initiative was launched for the various disruptions were encountered without any infrastructure. Although there are various studies in different academic levels was observed in any study. To fill this gap by us, this issue has been selected.

This special issue of Diyarbakir province in selecting schools, given the interest in the Kurdish courses Elective Kurdish courses were examined. The name was chosen as the study Parents' Attitudes Towards the elective Kurdish lessons. This course electives as students who prefer and select the cause of their parents, how they look at the prospects of this course the parents, in order that this course should be done to be processed more efficiently has been agreed that the preparation of this work.

Keywords

Kurdish, courses, parents' attitudes

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
TABLolar LİSTESİ.....	VI
KISALTMALAR.....	IX

GİRİŞ

KÜRT SÖZCÜĞÜNÜN TARİHİ VE KÜRTLER

1.KÜRTLER.....	1
2. KÜRTÇE.....	10

BİRİNCİ BÖLÜM

SEÇMELİ DERS OLARAK TÜRKİYE'DEKİ OKULLARDA KÜRTÇE OKUTULMASI

1. TÜRKİYE'DEKİ OKULLARDA SEÇMELİ KÜRTÇE DERSİ.....	16
2. FARKLI ÜLKELERDE İKİ DİLLİ EĞİTİM VE İKİ DİLLİ EĞİTİMİN FAYDALARI	24

İKİNCİ BÖLÜM..... 33

KÜRTÇE SEÇMELİ DERSİNE KARŞI VELİ TUTUMLARI..... 33

1.METODOLOJİ.....	33
-------------------	----

2. BULGULAR.....	34
------------------	----

SONUÇ.....	71
------------	----

KAYNAKÇA.....	74
---------------	----

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1: Cinsiyet.....	34
Tablo 2: Çocuğunuzun seçmeli Kürtçe dersindeki motivasyonu ile zorunlu derslerdeki motivasyonu arasındaki fark var mıdır?	35
Tablo 3: Sizce okutulacak seçmeli dersler belirlenirken nelere dikkat edilmelidir? (Lütfen sizin için en önemli ilk 3 seçeneği işaretleyiniz)	36
Tablo 4: Kürtçe seçmeli ders uygulamasını nasıl buluyorsunuz?	37
Tablo 5: Sizce okullarda seçmeli Kürtçe dersi amacına uygun olarak yapılıyor mu?	37
Tablo 6: Seçmeli Kürtçe dersi uygulamasının sorunlarına ilişkin görüşleriniz nelerdir? (Lütfen sizin için en önemli ilk 3 seçeneği işaretleyiniz)	39
Tablo 7: Kürtçe ders seçiminde aileniz ile diğer çevresel etmenler göz önünde bulunduruldu mu?	40
Tablo 8: Seçmeli derslerde niteliğin artırılması ve gerekli iyileştirmelerin yapılması gerektiğini düşünüyorum.....	41
Tablo 9: En az diğer zorunlu dersler kadar öğrencilerin gelişimleri açısından gerekli ve önemli olduğunu düşünüyorum	42
Tablo 10: Çağdaş ve demokratik eğitimin bir zorunluluğu ve göstergesi olduğunu düşünüyorum	42

Tablo 11: Ders sayısının veli, toplum ve öğrenci ihtiyaçları göz önüne alınarak artırılması gerektiğini düşünüyorum	43
Tablo 12: Öğretmenlerin hizmet içi eğitimler ile desteklenmesi gerektiğini düşünüyorum.....	44
Tablo 13: Milli Eğitim Bakanlığı'nca dersin müfredatı uygun ve ayrıntılı olarak geliştirilmelidir	44
Tablo 14: Derse ait kitap ve materyallerin geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum.....	45
Tablo 15: Öğrenci Kürtçe dersini uygun görülen okul dışındaki diğer eğitim kurumlarında da alabilmelidir	46
Tablo 16: Ders seçiminde gerekli demokratik ilkelere uygun davranılarak, ders seçme süresince veli, öğretmen, okul arasında işbirliği sağlanmalıdır	47
Tablo 17: Kürtçe dil dersleri; üniversitelerce sertifikalandırılan, mümkünse söz konusu alanın lisansüstü programlarından mezun olan öğretmenler tarafından verilmelidir	48
Tablo 18: Öğrencilerin talepleri doğrultusunda, Latin alfabesinin yanı sıra Arap alfabesiyle de verilebilmelidir	49
Tablo 19: Ders saatlerinin yetersiz olduğunu düşünüyorum	49
Tablo 20: Derslerin verimli yürütüldüğünü düşünüyorum.....	50
Tablo 21: Kürtçe seçmeli dersi öğrencilerin öz güvenlerini artırmaktadır	51
Tablo 22: Öğrencilerin istemedikleri halde Kürtçe seçmeli dersini almak zorunda kaldığımı düşünüyorum	51
Tablo 23: Seçmeli Kürtçe Dersi Hakkındaki Görüşlere Ait Ortalama (X) ve Standart Sapma (S) Bulguları.....	54
Tablo 24: Güvenilirlik Skalası.....	56
Tablo 25: Güvenilirlik Analizi.....	59

Tablo 26: Faktör Analizi.....	62
Tablo 27: Normallik Testi.....	64
Tablo 28: Velilerin Seçmeli Kürtçe Dersi Hakkındaki Görüşlerine Ait Puanlarının Velilerin Cinsiyetlerine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	65
Tablo 29: Velilerin Seçmeli Kürtçe Dersi Hakkındaki Görüşlerine Ait Puanlarının Velilere Yöneltilen "Çocuğunuzun seçmeli Kürtçe dersindeki motivasyonu ile zorunlu derslerdeki motivasyonu arasındaki fark var mıdır?" Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	66
Tablo 30: Velilerin Seçmeli Kürtçe Dersi Hakkındaki Görüşlerine Ait Puanlarının Velilere Yöneltilen "Kürtçe seçmeli ders uygulamasını nasıl buluyorsunuz?" Değişkenine Göre Fark Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	67
Tablo 31: Velilerin Seçmeli Kürtçe Dersi Hakkındaki Görüşlerine Ait Puanlarının Velilere Yöneltilen "Sizce okullarda seçmeli Kürtçe dersi amacına uygun olarak yapılıyor mu?" Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi	68
Tablo 32: Velilerin Seçmeli Kürtçe Dersi Hakkındaki Görüşlerine Ait Puanlarının Velilere Yöneltilen "Sizce okullarda seçmeli Kürtçe dersi amacına uygun olarak yapılıyor mu?" Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	69
Tablo 33: Velilerin Seçmeli Kürtçe Dersi Hakkındaki Görüşlerine Ait Puanlarının Velilere Yöneltilen "Kürtçe ders seçiminde aileniz ile diğer çevresel etmenler göz önünde bulunduruldu mu?" Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi	70

KISALTMALAR

C.	: Cilt
EİR	: Eğitim İzleme Raporu
ERG	: Eğitim Reformu Girişimi
S.	: Sayfa
BUYDED	: Bingöl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü Dergisi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TTKB	: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

GİRİŞ

KÜRT SÖZCÜĞÜNÜN TARİHİ VE KÜRTLER

1.KÜRTLER

Kürtler ve Kürtlerin kullandığı diller, uzun yıllar hakkında araştırma, inceleme ve görüş bildiriminin tehlikeli olduğu alanlar olarak kalmıştır. Fakat son dönemlerde yaşanan olumlu gelişmelerle beraber bu bakış açısı ortadan kalkmıştır. Günümüzde hemen her gün Kürtler, Kürt kültürü ve Kürtçenin lehçeleri hakkında bir kitap, makale, araştırma vb yayınlanmaktadır. Fakat bugüne kadar bilimsel çalışmaların yapılmamış olması, yapılmış çalışmaların başlangıç seviyesinde kalmasına, devamının getirilmemiş olmasına neden olmuştur. Bu da günümüz araştırmacılarının özellikle Türkiye'deki araştırmacılarının işini zorlaştırmakta, Kürtlerin tarihi ve kültürü hakkındaki bilgilerimizin yetersiz olmasına neden olmaktadır.

Bu bağlamda Kürtlerin kökeni hakkında ortaya atılan görüşlerin Batı kaynaklı olduğu yerli araştırmacıların görüşlerinin neredeyse hiç olmadığı görülmektedir. Batıda Kürtlerin kökeni hakkında yapılmış araştırmalar incelendiğinde genel olarak Kürtlerin, yerli bir halk olmadıklarına, milattan önce ikinci bin yılda bir zamanda Ortadoğu'ya göç etmiş ve yerli halkları yerinden etmiş veya daha büyük bir ihtimalle onlar ile karışmış Hint-Avrupalılar olduklarına inanılmaktadır. Bu araştırmaların etkisi Kürtler arasında da görülmekte bugün birçok Kürt kendisini, muhtemelen M.Ö. ikinci bin yılın sonlarında Avrasya bozkırlarından gelmiş ve yerleşik hayata geçip örgütlendikten sonra, Asurlular ve Ahamenişler (M.Ö. 615-550) arasında kısa bir

dönem için de olsa önemli bir güç olarak ortaya çıkmış olan Medlere dayandırmaktadır.¹

Hennerbichler, Kürtlerin kökeni hakkında öne sürülen, “coğrafi olarak bugünkü İran’ın Doğu’sundan Kuzeybatı ve Güneybatısına doğru değişen ve birbiriyle farklılaşan, ihtilafli teoriler” olarak tanımladığı teorileri şöyle sınıflandırmaktadır:

Kuzeybatı İrani köken teorisi: Bu teori, dil benzerliği varsayımlarından dolayı Kürtleri, Medler gibi Eski İrani dilleri konuşanların torunları olarak açıklamaya çalışır. Ancak bu teoriler hala kanıtlanabilmiş değildir. Bugüne kadar yalnızca birkaç gerçek Medce sözcük belgelenebilmiştir ve bu sayıda sözcük, geniş kapsamlı bir varsayım ileri sürmek için oldukça yetersiz kabul edilmektedir. Kürtlerin Medlerden neşet etmiş bir halk olduğu hipotezi, 19. Yüzyılın ilk yarısında zamanının ileri gelen bilginlerinden olan Antik Roma tarihçisi Alman Barthold Georg Niebuhr’un (1776-1831), Kürtleri “*yarı Arami ve yarı Med-Pers bir halk*” olarak tasvir etmesinden kaynaklanmaktadır. Kürtlerin Medlerden geldiği teorisi sonraları Rus oryantalist Vladimir Federovich Minorsky (1877-1966) tarafından dünya çapında popülerleştirildi.²

Kuzeydoğu İrani köken teorisi: İlk olarak 1903 yılında İsviçre doğumlu oryantalist Albert Socin’in (1844-1899) tarafından ileri sürülen bu görüşe göre Kürt göçlerinin Doğu’dan geldiği düşünülmüştür. Ancak Socin, sonraları göçlerin Medya’dan Batı’ya doğru olduğunu söylemiştir.³

Güneybatı İrani köken teorisi: Bu görüş, “Orta Dönem İranca” (M.Ö 4. yy ve M.S.9. yy dolayları) ile Farsça, Beluci ve Kürtçe arasındaki dilsel benzerliklere dayanarak şekillenmiştir.⁴

Geçmişte kendi zamanlarının önde gelen dilbilimcilerinden birkaçı, Kürtlerin, Ön Hint Avrupa kökenli olan kendi atalarının anayurdunda otokton (asil yerli) olarak yaşadıklarını ileri sürmüşlerdir. Kürtlerin kökenlerinin ön Hint-Avrupalılara dayandığı veya dayanmadığı (ve böylelikle ön-İrani olmadıkları) düşüncesini destekleyenlerden en dikkate değer olanlar dilbilimci ve tarihçi Nikolai Yakovleich

¹ Shane Brennan, **İslam’dan Önce Kürtler**, Çev: Serdar Yıldırım, Kürtler, 2000, s.49

²Ferdinand Hennerbichler, **Kürtlerin Kökeni**, Çev: Mehmet Aslanoğulları, Bingöl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü Dergisi, c.II, sayı: 3, 2001, s.88.,

³Hennerbichler, a.g.e., s.88.

⁴Hennerbichler, a.g.e., s.89.

Marr (1864-1934) ve Ephraim Avigdor Speiser (1902-0965)'dir. Her ikisi de Kürtleri asil yerli otokton Zagros halkı olarak niteledikleri Guti (ve Lulubi)lerin torunları olarak açıklamışlardır.⁵

Kürtleri tek bir halka dayanarak ortaya çıktığını öne sürenler Minorsky, Kürtlerin, M.Ö 612 yılında Asur devletinin yıkılmasından sonra batıda Kazvin (Hazar) Denizi ve buranın batı cihetindeki güney kesimlerinde Kürdistan'ın bulunduğu bölgelere göç eden Medlerin torunları olduğunu söylemiştir.⁶

Tek kaynaklı görüşler kendi içerisinde problemler barındırmaktadır. Şayet Kürtlerin, mesela Medlerin torunları olduğunu belirten görüşü ve şimdiki Kürt dilinin Medlerin dilinin aynısı olduğunu kabul edilirse şimdiki Kürtlerle, Medlerden önceki dönemlerde bu coğrafyada ikamet eden kimseler arasındaki bağın kesilmesi gerekir. Ayrıca bu görüşler Medlerin yerli halkla yakınlık kurup kaynaştıkları şeklindeki hakikatle de çelişecektir.⁷ Diğer bir yönden Kürtler ile III. Avar (M.Ö. 2111-2004) sülalesinden gelen kralların dördüncüsü, kral Şusin'in (M.Ö. 2036-2028) geride bıraktığı çivi yazılarında görülen Sümer Kardakaları arasındaki ilişki de ortadan kalkacaktır.⁸

Kürtlerin bugün de üzerinde yaşamakta olduğu coğrafya, bulunduğu konum nedeniyle tarih boyunca birçok ulusun gelip yerleştiği bir bölge olmuştur. Bu nedenle olsa gerek Muhammed Emin Zeki Beg, O. L. Vilcheviskj, ve Mehrdad R. Izady, Kürtlerin kökenini sadece Med Kabilelerine dayandırmamaktadırlar. Bu araştırmacılar Kürtlerin kökenini Med Kabileleri ile yerli halkların tek bir potada erimiş olmasına dayandırmaktadırlar.⁹

Mehrdad R. Izady bu konu da aşağıdaki görüşü belirtmiştir:

“Kürtler, kültürel ve genetik olarak, tarih boyunca Kürdistan'a gelip yerleşmiş tek bir halkın değil, tüm halkların torunlarıdır. Hurri, Guti, Kurti, Kaldi, Mard, Zela, Karduçi ya da Ari Medleri, Sagartyanlar, Mitanniler ve Kassitler gibi

⁵Hennerbichler, a.g.e., s.89.

⁶ Ferset Meri, **İslam Öncesi Kürt Tarihi Kaynakları ve Kürtlerin En Eski Tarihi**, Çev: Mehmet Akbaş, *Kürtler (Tarih)*, Nida Yayıncılık, İstanbul 2015, s.27.

⁷ Meri, a.g.e., s.27.

⁸ Meri, a.g.e., s.44.

⁹ Muhammed Emin Zeki Beg, **Kürtler ve Kürdistan Tarihi**, Türkçeye Çev. Vahdettin İnce, Mehmet Dağ, Reşat Adak, Şükrü Aslan, Nübihar Yayınları, İstanbul 2010, s.57-90; O. L. Vilcheviskj, **Kurd Destpêka Dîroka Etnîkî Ya Gelê Kurd**, çev. Ziya Avcı, Lis Yayınları, İstanbul 2010, s.21-88; Mehrdad R. Izady, **Bir El Kitabı Kürtler** Çev. Cemal Atila, Doz Yayınları, İstanbul 2011, s.62.

halklar tek başına Kürtlerin atasını ve onların kültürünü değil, yalnızca bir atayı temsil etmektedir.”¹⁰

Kürtlerin kökenini iki tabaka halinde inceleyen Muhammed Emin Zeki Beg, ilk tabakayı Zagros halkları olan Lulu, Guti (Cutı, Cudi), Kassit, Khaldi-Urartu ve Subariler (Mitanniler)’in, ikinci tabakayı Medler ve onlara bağlı halkların oluşturduğunu belirtmektedir.¹¹

İkinci tabakayı oluşturan Medler ve onlardan önce bölgeye gelmiş bazı kabileler Hint-İran topluluklarına mensuptu. M.Ö. 20. asırlarda bölgeye doğru başlayan göçler zamanla artış göstermiş ve Diyarbakır, Urfa, Mardin ve Sincar bölgelerinde kurulan daha sonra dönemin en önemli devletlerinden biri haline gelen Mitanniler bu göçler sürecinde kurulmuştur.¹² Öyle anlaşılıyor ki Hint-Avrupalı topluluklar Kürtlerin bugün yaşadıkları yerlere geldikten sonra ilk tabakayı oluşturan Zağros, Kafkas, Yukarı Mezopotamya topluluklarıyla etkileşime geçmiş bu da Ari kültürünü inançlarını ve dillerini hakim konuma getirmiştir.

Benzer durum Arilerin bir kolunun göç ettiği Hindistan’da, İran’da ve Avrupa’da yaşanmıştır. Ariler, buralarda hakim olduktan sonra İran-Arilerin Yurdu ve Ireland gibi bölgelere isimlerini vermişlerdir. Günümüzde konuşulan Kürtçe’nin Hint-Avrupa dil grubundan İran dilleri arasında yer alması Medler ve Ari kabilelerin göçlerinin, yerli toplulukların dillerini kaybettirecek kadar yoğun olmasına dayandırılmaktadır. Buna göre bu coğrafya, 2000 yıl boyunca Medler gibi Hint-Avrupa dillerini konuşan halkların akınlarına uğramış, arkaik yerel diller yerine arkaik Kürtçenin geçmesine yol açacak kadar yoğun olan bu akınlar ancak M.S.3 yy dolaylarında sona ermiştir.¹³

Muhammed Emin Zeki Beg, Sayce’dan, Medlerin Kürt aşiretlerinden oluştuğunu, bu halkın büyük çoğunluğunun dil ve edebiyat olarak “Hindu-Avrupa” soyağacından kan ve ırk olarak Ari olduklarını nakleder. Ayrıca bazı doğu bilimci ve

¹⁰ Izady, a.g.e., s.62.

¹¹ Beg, a.g.e., s.102-105.

¹² Izady, a.g.e., s.75; Beg, a.g.e., s.103-104. Benzer bir görüşü Hennerbichler de belirtiyor: Etnogenetik, dilbilimsel ve coğrafi açıdan irdelenmiş tüm can alıcı terimlerde Kürtlerin belirgin biçimde çok-bileşenli oldukları ve tek-yapılı olmadıkları görülüyor... Bu da şunu göstermektedir; son konuştukları dil İrani bir dil olan Kürtler, zaman süresince çeşitli dilleri konuşan Yakın Doğu ve Avrasya’daki birçok antik (altkatman) ataların torunları görünmektedirler. Bkz Hennerbichler, a.g.e., s.114-116.

¹³ Izady, a.g.e., s.75.

uzmanlarının, Medlerin dilinin bugünkü Kürtlerin dili ile aynı olduğunu veya temelini teşkil ettiğini ifade ettiklerini kaydeder.¹⁴ Kürt dili üzerine yapılan araştırmaların çoğunluğuna göre de bu dil temel olarak Avestik Medçe'ye dayanır.¹⁵

Kürtlerin kökeni ve Kürt dili ile ilgili araştırmalarıyla bilinen Marr de benzer şeyleri söylemiştir. Ona göre Kürtler ya İrani kökenli olup Urmiye gölü bölgesinden göç etmiş ya da Khaldlar, Gürcüler, Ermeniler gibi Ön Asya yerlisi kavimlere akraba olup eskiden bu akrabalarıyla aynı dili konuşurken daha sonra dil değiştirerek İrani bir dili benimseyen bir topluluktur.¹⁶

Bu kabilelerin Med, Lulu, Guti vb kabileler altın da değil de Kürt ismi altında isimlendirilmesi coğrafyanın dağlık olması ile ilişkili olduğu belirtilmiştir. Buna göre M.Ö. üçüncü binyılın geç dönemlerinden kalma Sümer tabletlerinde, Van Gölü'nün güneyinde konumlanmış, geleneksel olarak da Kürt yerleşim bölgesi olan, "Kar-da (veya Qarda) ülkesinden" söz edildiği bu bağlamda "Kürt" kelimesinin de Sümerce kaynaklı olduğu ve "dağ sakinleri" anlamına geldiği iddia edilmiştir.¹⁷

Hennerbichler, Kürtlerin tek bir adamın, çiftin veya kabilenin soyundan gelebileceğini ifade ederken benzer şekilde Sümerlere gitmektedir. Buna göre Kürtlerin atalarının yerleşik olduğu yer, yükselti ve dağlık bölgelerin uzak coğrafi karakterlerini göstermektedir ve öyle görünüyor ki bu durum antik Mezopotamyalı (çivi yazısı) yazımında müşterek bir terim olarak etiketlenmelerine yol açmıştır: onlar, ezici bir çoğunlukla ve uzun süredir kullanılan bir terminolojiyle, uzak Kuzey'de ve Kuzeydoğu'da (Anadolu/Kuzey Mezopotamya/Zagros) dağlarda yaşayan (dağlı) topluluklar olarak adlandırılmışlardır.¹⁸

Diğer yandan Mezopotamyalıların, uzak Kuzey ve Kuzey-Doğu'nun çok dilli ve çoklu etnikyapıya ve arka plana sahip dağlı insanlarını adlandırdıkları çeşitli nitelendirici terimleri tasvir etmek ve anlamak antik Kürt (dillerinin) izlerinden daha karmaşıktır. Birkaç örnekle desteklemek gerekirse Mezopotamyalıların Gutiler, Kimmerler ve Medler için kullandıkları adlandırmalar münferit halkları belirtmiyordu: Gutiler: Marc Van de Mieroop: "*Böylelikle Gutilerterimi belirli bir halkın emaresi olan bir değere sahip değildi ve yalnızca Zagroslardaki*

¹⁴ Beg, a.g.e., s.83.

¹⁵ Yıldırım, a.g.e., s.22-25. Belirtilen sayfalarda örnekler de verilmiştir.

¹⁶ Nikitin, a.g.e., s.43.

¹⁷ Brennan, a.g.e., s.51

¹⁸Hennerbichler, a.g.e., s.97-98.

uygarlaşmamış halkı ima ediyordu. Düşmanca hareket eden herhangi bir grup Gutiler olarak adlandırılabilirdi. [...] Gutium, ilk milenyumda Gutiler için kullanılmış ve Elam'ın kuzeyinde Zagros bölgesinin tümüveya bir kısmına işaret eden ve diğer terimlerle değiştirilebilir coğrafi bir tanımlama olabilir” (Gutian, Iranicaonline). Kimmerler: Carola Metzner-Nebelsick: Kimmerlerin münferit bağımsız bir halk olduğunu kanıtlayan herhangi bir terminolojinin mevcut olmadığını düşünür ve Kimmerleri yalnızca (“*Kimmerier*”) olarak adlandırarak savaşçı birimler olarak mobilize olmuş topluluklar olduklarını savunur. Medler, bugünkü İran'ın kuzeybatısı olan uzak Kuzeydoğu Hinterlandında/bölgelerinde etnik ve dilbilimsel olarak belirsiz olan yerleşik yerli halk anlamına gelmektedir. Öte taraftan Mezopotamyalılar, kendi yazıtlarında, yaklaşık olarak (M.Ö 600-2000), farklı etnik, dilsel ve kültürel arka plana sahip uzak Kuzey ve Kuzey-Doğu dağlarının sakinleri (dağlarda yaşayan nüfus/halklar, dağlılar) olan komşuları için ortak bir anlayış geliştirdikleri ve kullandıklarına dair teyidi mümkün bir sürekliliği belgelemek mümkündür. Bunların en iyi bilinen yarım düzine örneği vardır. Bunlar dışında tek bir terminolojik bileşik şemsiye adlandırma zaman sınavından geçti ve bir milenyum sonrasında bugüne kadar devam etti: Sümerlilere dayandığı varsayılan ve dağlarda yaşayanlar için kullanılan *kur*-köküne dayalı (çiviyazısında KRD) kavramı, Kürtlerin atalarıyla direkt olarak bağıntılıdır.¹⁹ Bu kavram, çoğu durumda belli belirsiz tanımlanmamış etnik arka plana sahip birkaç dağlı nüfusu ve sırasıyla onların birleşimini karakterize etmekte ve yalnızca birkaçında (o da belirsiz biçimde) da uzak Kuzey'de bir tür birbirleriyle bağlantılı (konar-göçer) aşiret yapılarında *kur-ti* olarak karakterize edilmektedir.²⁰

Bu ifadelerden Kürt, (Arapça: Kurd, çoğul Ekrad) sözcüğünün günümüzdeki kullanımını kazanana kadar farklı şekillerde yazıldığı ve kullanıldığı anlaşılmaktadır. Herodot (M.Ö. 484-425) Kürt kelimesine yakın bir kelimeyi özel bir isimlendirmeye ilk defa kullanan kimsedir. Bu ismi kullanma, Medlerin ve Babillilerin, Asurlara ve başkentlerine karşı gerçekleştirdikleri işgalden (M.Ö. 612) sonraki zamanda olmuştur. “Kardakes”²¹ şeklindeki bu isimlendirme Herodot'un, Ahameniş Kralı I.

¹⁹ Hennerbichler, a.g.e., s.112 Geniş açıklamalar için bkz Hennerbichler, a.g.e., s.112-114.

²⁰ Hennerbichler, a.g.e., s.113

²¹ Ayrıca bkz Rüdiger Schmitt, “<http://www.iranicaonline.org/articles/kardakes>” erişim 16/08/2016.

Dara'nın (M.O. 521/486) ordusunda esas tabakayı teşkil eden Kardakislerin gayri nizami kuvvetlerinden bahsetmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu ibarede Kardoki ve Kardakis şeklinde farklı ifadelerin bulunmasına rağmen Kürt ismine işaret etmesi konusunda herhangi bir ihtilaf yoktur.²²

Diğer bir bilgi de Ksenophon'dan gelmektedir. Atina'da M.Ö. 430 civarı aristokrat sınıfın bir üyesi olarak doğan Ksenophon, filozof Sokrat'ın (M.Ö.496-399) öğrencilerinden olup onun fikirlerinden etkilenmiştir. M.Ö. 401'de Pers Kralı Genç Kiros (Keyhüsrev) Küçük Asya'ya yönelik açtığı askeri bir sefere katılmak üzere Atina'dan ayrıldı. Kiros'un asıl amacı, Pers tahtını büyük kardeşi Kral Artakserkses'ten almaktı. Prens, bunun için 14.000 Yunan paralı askerinden gizli bir ordu kurdu ve M.Ö. 401 yılı baharının sonlarına doğru, Anadolu'dan zorla toplanmış askerlerle beraber Babil'e doğru yola çıktı. Antik kaynakların rivayet ettiği üzere Kiros, aynı yılın son dönemlerinde Babil yakınlarında Kunaksa Savaşı'nda öldürüldü. Kısa bir süre sonra da Yunan askerlerinden oluşan ordusu eve doğru uzun yürüyüşüne çıkar.²³ Bu ordu, Kilirhos'un komutasında idi. Bu komutan da ordunun Dicle nehri yönünde savaştan çekilmesinden sonra öldürülünce, Ksenophon'un orduya komutan olarak seçildi. Grek ordusu Ksenophon'un komutasında Kardohi ülkesine girdiğinde özellikle de Zaho geçidinde birçok sıkıntılı durumlarla karşılaştı. Ksenophon, kitabında buranın halkını Kardohileri, sert savaşçı bir kavim, dağlarda yaşayan ve otoriteye itaat etmeyen, ok ve mancınığı iyi kullanan kimseler olarak nitelendirmiştir. Ksenophon'un maiyetindeki Grekler uzun yolculukları sırasında uğradıkları hezimetten çok, bu bölgede hezimete uğramışlardı.²⁴

Erken dönem tarihçisi ve coğrafyacısı Miletli Hekataios (M.Ö. 550-476), Karduklarla aynı olabilecek, "Gordi"lerden bahseder. Keldani rahip Berossus, Babil Tarihi kitabında (M.Ö. 278) Hz. Nuh'un gemisinin konduğu yer olarak Cordyenian dağlarına atıfta bulunur. M.Ö. I. yüzyıl coğrafyacısı Strabo, Gordaei'ler (Cordyaean) ile Kardukları ile aynı topluluk olduklarını belirtir.²⁵

²² Meri, a.g.e., s.29

²³ Brennan, a.g.e., s.52

²⁴ Meri, a.g.e., s.30-31.Ksenofon'un Anabasis (Onbinlerin Dönüşü) eseri için bkz Anabasis (Onbinlerin Dönüşü), **Sosyal Yayınlar**, Çev: Tanju Gökçöl, İstanbul 1998, s.110-123. Ayrıca bkz Carduchi için bkz Muhammad Dandamayev, "http://www.iranicaonline.org/articles/Carduchi-latin-form-of-greek-kardokhoi" erişim 16/08/2016.

²⁵ Brennan, a.g.e., s.54-55; Meri, a.g.e., s.31-32.

Strabon'a göre Dicle'ye yakın olan yerler, eskilerin Karduklar olarak isimlendirdikleri Gordaei'lere aittir. Onların şehirleri Sareisa, Satalca ve Pinaca'dır (modern Fıncık)²⁶. Her biri kendi duvarı tarafından çevrilmiş olan üç iç kalesi olan çok güçlü bir kaleleri vardır ki, sanki üç ayrı şehirmiş gibi görünür.²⁷

Ksenophon özenle inşa edilmiş muhkem kalelerden ve özellikle de şehirlerden bahsetmez. Ondan edinmiş olduğumuz intiba, Strabo'nun ifade ettiği gibi anıtsal binalar inşa eden bir halka değil de konar-göçer, seyyar bir halka dairdir. Fakat iki yazarın anlatıları arasında geçen 300 yıldan fazla süre geçtiği bu dönem içerisinde çevrede değişiklikler olmuş olabileceği düşünülmelidir.²⁸

Kürt kelimesinin günümüzdeki kullanımına yakın olarak ilk de Hıristiyanlık döneminde yazılı kayıtlarda görünmeye başlamıştır. En erken örneklerden biri IV. yüzyıla tarihlenebilir. Ortadoğu'daki azizlerin hayatlarına dair Süryanice bir metinde Abdiso adlı kutsal birinin hikâyesi anlatılır. Söylencenin ana karakteri, Mor Kardağ (Mar Qardagh) tarafından kendisine sorular sorulduğunda ebeveynlerinin, Kürtlerin (Süryanice: Kurdowi) ülkesindeki, Tamanon köyünden olduğunu söyler. Mor Kardağ'ın erken Sasani döneminde II. Şapur (309-379) devrinde yaşadığı sanılmaktadır. Tamanon ise geleneksel Kürt ülkesinin bir parçası olan Cudi Dağı eteklerinde bulunmaktadır. Metnin Habur nehri bölgesinden de "Kürtlerin ülkesi" olarak söz etmesi ilginç olarak görülebilir.²⁹ Süryani kaynaklarında geçen yerler günümüzde de Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı yerlerdir.

Kürt sözcüğüne ve Kürtler ile ilgili verilere Fars Edebiyatının öncüleri arasında kabul edilen Şehname'de de rastlanmaktadır. Firdevs'inin Şehname'sinde Kürtlerin kökenine işaret eden bir rivayet de aktarılmıştır. Buna göre Azhi Dahak adlı zalim bir hükümdar varmış, bu hükümdarın her iki omuzun da birer yılan çıkmış. Bunlara doymaları için her gün iki insan beyni veriliyormuş. Bu olmadığı vakit hükümdara zarar vereceklerine inanılıyordu. Bir müddet devam eden bu durumdan kurtulmak için Ermail ve Kirmail adında iki arkadaş hükümdarın aşçısıyla anlaşır. Buna göre aşçı iki insan yerine bir insanın beyniyle yetiniyor ve diğerinin beyninin yerine bir hayvan beyni katıp o iki obur yılanı vermeye başlamışlar.

²⁶ Günümüzde Cizre dolaylarında bu isimle bir köy bulunmaktadır.

²⁷ Brennan, a.g.e., s.55

²⁸ Brennan, a.g.e., s.55

²⁹Brennan, a.g.e., s.56

Kurban edilmeyen kişiyi de gizlenebilmesi ve şehirde görülmemesi için dağlara gönderiliyormuş. Şehname'ye göre zamanla dağlarda gizlenenlerin sayısı artmış ve bunlar Kürtlerin asıllarını oluşturmuşlar.³⁰

“Kürt sözcüğü ve Kürtlerle ilgili bilgiler erken dönem İslam tarihçileri ve coğrafyacıları tarafından yazılmış kitaplarda da mevcuttur. Temel tarihi ve coğrafi kitaplarının hemen hemen tamamı Kürtlerle ilgili olarak dağlı, kabileci, savaşçı gibi daha çok askeri özelliklerini öne çıkaran ifadelere yer vermiştir. Neredeyse Kürt kelimesi ile savaşçı kelimesi özdeşleşmiştir. Kürtler tarih ve coğrafya kitaplarında zikredildiği üzere yaşama alanı olarak dağlık bölgeleri seçmiştir. Bütün İslâm tarihçilerinin ve coğrafyacılarının Kürtlerle ilgili rivayetlerinin en önemli noktası Kürtlerin tarihleri boyunca konar-göçer yani göçebe olarak yaşamalarıdır. Kürtler, bugün Kürdistan olarak bilinen bölgenin dağlık kesimlerinde ve hayvancılığa elverişli mezralarında yaşamıştır. Yaşadıkları bölge daha çok hayvancılığa elverişlidir ve geçimlerini büyük oranda hayvancılıktan temin etmişlerdir. Hayvancılıkla uğraşmaları onları askerlik sanatında uzman haline getirmiştir. Bu sebeple Kürt kabileleri askerliğe daha çok itibar etmiştir. Askeri yapılarını korumak ve güvenliklerini sağlamak için hareket halinde olmaları vb özellikler onların önemli bir kısmının yerleşik hayata geçmesini geciktirmiştir. Kürtler, Müslüman olduktan sonra da göçebe vasıflarını ve aşiret yapılarını korumuştur. Abbasi hilafet ordusunun, Kürt hanedanların ve merkezi yönetimlere isyan eden bütün güçlerin vurucu gücünü bir yere kadar Kürtler teşkil etmiştir. Kürtlerin yaşadığı bölgeler -ki 12. yüzyıldan itibaren Kürdistan olarak adlandırılmıştır- dağlık olmanın ötesinde büyük din ve devletlerin egemenlik bölgesi ve çatışma alanı olan bölgedeki siyasi hâkimiyet sürekli el değiştirmiş ve Kürtler hâkim devletlere tabi olmak durumunda kalmıştır. Kürdistan olarak adlandırılan coğrafya, tarihi boyunca Fars, Roma, Yunan (Bizans), Ermeni, (Süryani), Arap ve son olarak Türklerin egemenliği altında kalmıştır.³¹

³⁰Firdevsi, **Şahname**, Çev: Necati Lugal, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2005, s.78-81. Firdevsi'nin Şahname'sinde Kürtlerle ilgili yerler için bkz Seccat Aydınlu, **Firdevsi'nin Şahname'sinde Kürtler**, Farsçadan Çev: Erkan Çardakçı, Avesta Yayınları, İstanbul 2011

³¹ Bekir Biçer, “İslâm Tarihi Kitaplarında Kürtler Hakkındaki Rivayetler (7 ve 12. Yüzyıl Arası)”, **International Journal of Social Science**, Volume 5 Issue 6, p. 51-80, December 2012, s.54. Kürt sözcüğü bunların dışında kaynaklarda Kürt adıyla bir kavim ve kabileye veya Kürtçe konuşan halka ad olarak yani özel isim olarak da kullanılmıştır. Bkz Biçer, a.g.e., s.55.

İslâm tarihçileri Kürtlerin yaşadığı coğrafya için “Bilâd’ül- Ekrad, Memâlik’ül- Ekrad veya Menâtikü’l-Ekrad” isimlerini kullanmıştır. “Kürdistan” isminin ilk defa Selçuklular devrinde Hamdullah Müstevfi’nin eserlerinde kullanıldığı ifade edilmiştir. Yazar, *Tarihi Güzide* adlı eserinde “Fars kralı Tahmares döneminde putperestliğin yayıldığı coğrafyayı anlatırken kralın ülkeyi yedi eyalete ayırdığını söylemiştir. Bu eyaletler, Amul, İsfahan, Kuhendiz, Taberistan, Babil, Kürdabad (yani Kürdistan) ve Irak’ı Arap’tır. Bu vilayetlerde putperestlik geleneği yerleşmiştir.” Burada Kürdabad ismi Selçuklulardan çok önce Farslar devrinde eyalet ismi olarak kullanılmıştır. Hamdullah Müstevfi, Nüzhetü’l-Kulûb adlı eserinde bu konuya daha ayrıntılı olarak yer vermiş, İslam coğrafyasını anlattığı eserinde Irak’ı Arap bölgesini anlatırken “Fars Körfezi çevresinde Huzistan bölgesi sonra Kürdistan ve en son da Diyarbakır var” demiştir. Fars Irak’ını anlatırken Kürdistan ismi tekrar geçmiştir. Azerbaycan ve Ermenistan sınırlarını çizerken ikisi de Kürdistan’a sınırdır diyor. Salmas Şehrini tanıtırken “Şehrin suları Kürdistan tepelerinden gelir” diyor. Hamdullah Müstevfi, kitabın onuncu bölümünde Kürdistan topraklarını tanıtmıştır.³²

2. KÜRTÇE

Kürtçe, Hint-Avrupa dil ailesine bağlı Hint-İran dillerinin Kuzeybatı İran koluna giren ve Türkiye'nin doğu ve güneydoğusu, Suriye'nin kuzeyi, Irak'ın kuzeyi ve kuzeydoğusu ile İran'ın batısında yaşayan Kürtler tarafından konuşulan bir dil grubudur. Joyce Blau ve diğer pek çok dilbilimciye göre Kürtçe bir Kuzeybatı İran dilidir. Orta Doğu'nun Arapça, Türkçe ve Farsçadan sonra en çok konuşulan dördüncü dilidir. Başlı başına tek bir dil değil Türk dilleri örneğinde olduğu gibi birçok farklı lehçeden oluşan bir dil grubudur. Türkiye'de Kürtçe ile kastedilen büyük oranda bu dil grubunun ülkede en çok konuşulan kolu olan Kurmancidir.³³

Kürtçenin kökenini Ermeniceye, Farsçaya, Türkçeye bağlayan görüşlerin yanında Anadolu ve Mezopotamya’da çeşitli dönemlerde yaşamış olan Elam, Sümer, Hatti/Hitit Kasit, Guti, Mittani, Hurri, Urartu, Med, Luwi, Lülübi gibi farklı topluluklara ve onların dillerine bağlayanlar da vardır. Kimi araştırmacılar Med dilini Kürtçenin atası kabul ederken kimileri de Gutileri ve dolayısıyla onların dilini ilk ata

³² Biçer, a.g.e., s.56.

³³<https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%BCrt%C3%A7e> erişim 05/08/2016

olarak kabul etmektedir. V. Minorsky başta olmak üzere birçok araştırmacı ise Kürtçenin İrani dillerin Kuzey-Batı grubuna mensup olduğu kanaatindedir.³⁴

D. N. Mackenzie'nin bir çalışmasında H.W. Bailey'in "Caucassica" adlı bir makalesinde dikkat çektiği A. Shanidze'e ait "The newly-discovered alphabet of the Caucasian Albanians and its significance for science/ Yeni Keşfedilen Kafkasya Arnavutçası ve Onun Bilim için Önemi" adlı 1938'de yazılmış bir yazıdan söz eder. Mackenzie, bu yazıda farklı dillerde yazılmış bir dua metnin bulunduğunu belirtmektedir. Ermenice yazılmış bulunan nüshada farklı dillerde yazılmış monofizit akideyi ifade eden dua da vardır. Bu dua aynı nüshada *Marac* (Ermeniler Medler için bu terimi kullanır) dili ile de yazılmıştır. 1430 ile 1446 yılları arasında daha eski bir nüshadan kopyalandığı söylenen bu metindeki Medce dua günümüzde anlaşılabilir. McKenzie'nin makalesinde dua şu şekilde verilmiştir:³⁵

Turkish. *Arī t'anŷri, arī guč
lu, arī aŷalsəz, yisa ki
xaç'á çəxtənk. Rāhmat
ŷəlgil biza.*

**Arī tanrī, arī güçlü, arī aŷalsız, yisa ki xaça çiqtiŷ, rahmāt qilyil bizā.*

'Median'. *Pakəž xodê, pakəž zāhm,
pakəž vèmerk, kóy hat'
ì xaç'ê, əşkərma. Rāhmat'
ē ma.*

Duanın Türkçe ifadesi ile günümüzde Kürtçe için kullanılan alfabede şu şekilde ifade edilebilir:

Günümüz Türkiye Türkçesi: Güçlü ve ecelsiz Tanrı, ölüm karşımıza çıktığında bizden rahmetini esirgeme.

Eski Türkçesi: Arı tanrı, arı güçlü, arı ecelsiz, yisa ki xaça çiqtink, rahmat yilyil biza

Medcesi: Pakêj xodê, pakêj zehm, pakêj vèmerk, koy hatî xaçê, eşkirme. Rehmet ê ma

³⁴ Nikitin, a.g.e., s.35.

³⁵ D. N. Mackenzie, "The Language Of Medians", **Bulletin Of The School of Oriental And African Studies**, v. 22, sayı: 2, Haziran 1959, s.355. Makalenin Kürtçe çevirisi İbrahim Bor tarafından yapılmıştır. Bkz <http://nubiharakademi.com/?p=637> erişim 05/08/2016

Günümüz Kürtçesi: Paqij xwedê, paqij zexm, paqij bêmirin, ku hatî xaçê, rehmet bike li me.³⁶

Günümüzde farklı lehçelere ayrılmış olan Kürtçe Mehrdad R. Izady'e göre iki ana kol şeklinde gelişmiştir:

1) Kurmanci ana kolu: Bahdinani (kuzey Kurmanci), Sorani (güney Kurmanci) ve Kelhuri olarak üç lehçeye ayırır.

2) Pehlewani ana kolu: Dimilî (Zazaki) ile Gorani olarak iki lehçeye ayırır.

Kürt dilinin kökeni hakkında Hint-Avrupa dil ailesinden Medce veya Proto-Kürtçe'den geliştiğini, Kurmancî ve Pehlewani olmak üzere iki ana kola ayrıldığını belirten Izady bunların dışında veya bunlardan ortaya çıkmış Kelhuri, Hewremani ve Laki diğer alt kollara da yer verir.³⁷

Bunlardan Kurmanci lehçesi, Türkiye sınırları içindeki Kürtlerin büyük bir bölümü ile Suriye, Lübnan ve Sovyetler Birliği'ndeki Kürtlerin tümü, Irak ve İran Kürtlerinin ise bir bölümü tarafından konuşulmaktadır. Sorani lehçesi ise Irak ve İran'daki Kürtlerin çoğunluğunca konuşulur. Kırdkî, Zazakî veya Dımilkî olarak isimlendirilen lehçe ise Tunceli/Dersim, Bingöl, Elazığ, Diyarbakır, Erzincan, Siverek ve Varto gibi yerlerde konuşulmaktadır. Gorani veya Hewrami olarak adlandırılan lehçe de Kırdki (Zazaki, Dımilki) lehçesine yakın bir lehçedir ve Irak İran'da yaşayan Kürtler tarafından konuşulur.

Ayrıca Kermaşahi, Lekki, Lürri, Sencabi, Kelhuri gibi değişik adlarla anılan kollar da İran ve Irak sınırları içinde bulunan Kürtlerin bir bölümünce konuşulmaktadır.³⁸

Sami Tan hazırlamış olduğu gramer kitabında Kürtçe'nin ait olduğu dil ailesini tablo şeklinde göstermiştir.³⁹ Benzer bir tablo bu eserden esinlenilerek hazırlanan Kürt Edebiyatı ile ilgili Türkçe hazırlanmış bir kitapta tablo şu şekilde verilmiştir:⁴⁰

³⁶ Günümüz Türkiye Türkçesi ve Kürtçesi Ortaöğretim Kürt Dili ve Edebiyatı Ders Kitabı'ndan alınmıştır. Bkz **Ortaöğretim Kürt Dili ve Edebiyatı Ders Kitabı**, Tarih Vakfı, İstanbul 2010, s.23.

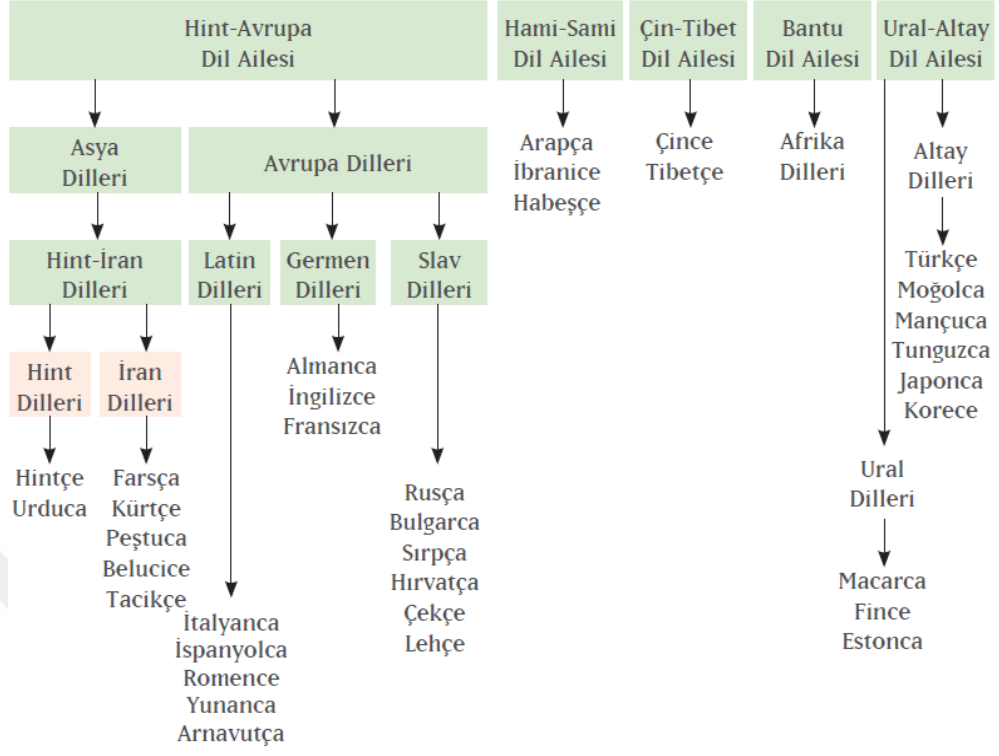
³⁷Mehrdad R. Izady **Bir El Kitabı Kürtler**, Çev: Cemal Atilla, Doz Yayınları, İstanbul 2011, s.299-310. Kürtçe'nin lehçeleri için yapılan diğer tasnifler için bkz <http://www.kurdishacademy.org/?q=node/41> erişim 05/08/2016

³⁸ Orta Öğretim Kürt Dili ve Edebiyatı Ders Kitabı, a.g.e., s.29.

³⁹ Sami Tan, **Rêzimana Kurmanci, Weşanên Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê**, İstanbul 2011, s.16-19.

⁴⁰ Orta Öğretim Kürt Dili ve Edebiyatı Ders Kitabı, a.g.e., s.23

KÖKEN BAKIMINDAN DİL AİLELERİ

2.1. KÜRT DİLİNİN ÖZELLİKLERİ

Hint-Avrupa Dil Ailesinin İrani dil grubunda bulunmasına rağmen Kürtçe’de bulunan bazı özellikler diğer İranî dillerde yoktur. Sadece Kurmanci, Zazaca, Loric, Goranicde eril/dişi mevcuttur. Yanî Kürt dillerinde eril (masculin), dişi (feminin), cinsiz (neutre) olmak üzere cins (casus) vardır: Örnek olarak “**ap** (Amca)” ve “**met** (hala)” kelimelerini ele alalım. Bu isimler akraba ismi olduğu için ve isimleri alan kişilerin de cinsiyeti belli olduğu için, cinsiyet belirten ek, rahat ve kolay bir şekilde gelir. Dişillik (feminin) eki “a”, erillik (masculin) eki de “ê”dir. Yani

“xwarziya min (Yeğenim-ablamın kızı), xwarziyê min (yeğenim –ablamın oğlu-)” şeklinde söylenir. Kişi bu sözcüklerin anlamlarını bilmesede isimlendirilen varlıkların cinsiyetini öğrenebilir.

Başka bir özellik de Kürtçe’nin ergatif sistemine sahip olmasıdır. Kürtçede ergatif geçmiş zamanda geçişli fiiller kullanıldığı zaman ortaya çıkar. Bu şu anlama

gelmektedir: Geçmiş zamanda bir fiil cümlede nesne ile –ışten etkilenen-kullanılıyorsa yüklem nesneye göre biçimlenir.⁴¹ Örnek:

Ez te dibînim (Şimdiki zaman)

Min tu dîtî (Geçmiş Zaman) Bu cümle de görüldüğü gibi geçmiş zamanda hem özne hem de nesne durumundaki zamirler değişmiş, bunun yanında yüklem özneye göre değil nesneye göre şekil almıştır.

Ez diçim (Şimdiki Zaman)

Ez çûm mal (Geçmiş Zaman) Bu cümle de görüldüğü gibi geçmiş zamanda özne hem şimdiki hem de geçmiş zamanda değişmemiştir. Her iki durumda da yüklem özneye göre şekil almıştır.

Kürtçede sözcükler hem başa hem de sona ek alırlar. Bu yapıyla Türkçeden farklıdır. Türkçe sadece sondan eklemeli bir dildir:

girtin (tutmak, almak...)

ve-girtin (kaplamak, germek)

ra-girtin (dayanmak)

hil-girtin (taşımak)

wer-girtin (almak, iktibas etmek)

da-girtin (doldurmak)⁴²

Kürtçede soneklere birçok örnek verilebilir:

zan (bilmek fiilinin kökü) zana(bilen)

mirov (insan) mirovatî (insanlık)

sol (ayakkabı) soldank (ayakkabılık)

Başka bir özellik de Kürtçenin bükümlü bir dil olmasıdır. Büküm, dilbilimde sözcüklerin yapısında meydana gelen değişim olarak tanımlanır. Sözcüğün üstlendiği işleve göre pozisyonunu, sayısını ve cinsiyetini göstermek için sözcükte meydana

⁴¹ Newzad Hirorî, “Ergatîvî Mohra Kurmanciyê ye” ilgili makale için bkz http://www.nefel.com/kolumnists/kolumnist_detail.asp?MemberNr=10&RubricNr=&ArticleNr=202 erişim 06/08/2016. Ergatif, Sümer dili, Hurri-Urartu vb antik diller ve ergatiflik, îranî diller ve ergatiflik için bkz Hennerbichler, a.g.e., s.107-111.

⁴² Tan, a.g.e., s.66-67.

gelen ses değişimi ve eklenen ekler bükümü gösterir. Kürtçede bu büküm hem sözcükteki ses değişimi yoluyla, hem de büküm ekleri yoluyla meydana gelir.⁴³

Osman, bajar, dibistan

Osmên nan xwar.

Apê min ji bajêr hat

Eyşan çû dibistanê (Eyşan okula gitti)⁴⁴

⁴³ Tan, a.g.e., s.92; Orta Öğretim Kürt Dili ve Edebiyatı Ders Kitabı, a.g.e., s.26

⁴⁴ Orta Öğretim Kürt Dili ve Edebiyatı Ders Kitabı, a.g.e., s.26.

BİRİNCİ BÖLÜM

SEÇMELİ DERS OLARAK TÜRKİYE’DEKİ OKULLARDA KÜRTÇE OKUTULMASI

1. TÜRKİYE’DEKİ OKULLARDA SEÇMELİ KÜRTÇE DERSİ

Buraya kadar kaydettiklerimiz Kürtleri, dillerini ve kültürlerini anlama açısından özet bir bilgi vermek, konu hakkında bir ön bilgi sahibi olmayı sağlamak içindi. Derin ve zengin bir kültüre sahip olan Kürtler, kendi dil ve kültürleri hakkında bilgi sahibi olamamakta Ahmed-i Xanî, Feqiyê Teyran’ın vb sadece isimlerini bilmekte kaynaklarına ulaşamamakta, ulaşsa da okuyamamakta ve anlayamamaktadır. Fakat son dönemlerde yaşanan olumlu gelişmeler Kürtler arasında yetersiz görülmekle beraber bir umut gibi görülmüş geçmişle günümüz arasında bir perde çekme yerine Kürtçe yazılmış eserleri okuma ve anlama için bir umut olarak kabul edilmiştir.

Umutlandırıcı gelişmeler sadece MEB alanında yaşanmamıştır. Milli Eğitim Bakanlığı ile beraber Kültür Bakanlığı cephesinde de Kürtçe konusunda çalışmalar yapılmıştır. Kültür Bakanlığı, bazı Kürt klasiklerini Ahmed-i Xanî’ (Hanî) nin Mem û Zîn’ini⁴⁵, Melayê Cizîrî’nin Divan’ını,⁴⁶Feqiyê Teyran’ın⁴⁷ eserlerini Kürtçe ve Türkçe olarak bastırdı. Diyanet İşleri Başkanlığı da kendi cephesinden katkıda bulunarak Kur’an-ı Kerim’in Kürtçe mealini bastırdı.⁴⁸ Konya Büyükşehir Belediyesi

⁴⁵<http://www.kygm.gov.tr/TR,310/mem-u-zin.html> erişim 06/08/2016

⁴⁶<http://www.kygm.gov.tr/TR,50506/divan-molla-ahmed-i-ceziri--diwan-melay-ciziri.html> erişim 06/08/2016

⁴⁷ Kadri Yıldırım, **Faki-yi Teyran Divan**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2014

⁴⁸<http://www.diyaret.tv/kurtce-meal-sevinci/> erişim 06/08/2016

de çeviri olarak destekte bulundu. Belediye tarafından Mevlana Celaleddîn-i Rumî'nin Mesnevî'si Kürtçeye çevirildi.⁴⁹

Bu çalışmada da Milli Eğitim Bakanlığı tarafından başlatılmış olan Seçmeli Kürtçe dersinin veliler nezdinde deki karşılığı incelendi. Bilindiği gibi bu ders Yaşayan Diller ve Lehçeler Dersi adı altında 2012-2013 eğitim-öğretim yılı itibarıyla ortaokul 5. Sınıftan itibaren başlatıldı. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Ömer Dinçer, 31 Ağustos 2012 tarihinde bir Seçmeli Dersler genelgesi yayınladı. 12668 sayılı ve 2012/37 nolu Seçmeli Dersler genelgesiyle, 2012-2013 eğitim öğretim yılından itibaren, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı tüm resmî ve özel ilköğretim ve ortaokullarda ayrıca imam hatip ortaokullarında 5. sınıflardan başlamak üzere, ortaöğretim kurumlarında ise 9. sınıftan başlamak üzere kademeli olarak seçmeli ders uygulanmaya başlandı.⁵⁰ Bakanlığın yazısında Kürtçe seçmeli ders diye bir tanımlama yapılmamış ve Yaşayan Diller ve Lehçeler adı altında farklı dil derslerinin seçmeli olarak alınabileceği ifade edilmiştir. Ancak kamuoyundaki genel algı, bu dil dersinin Kürtçe olduğu şeklinde olmuştur. Okulların açılmasına kısa bir süre kalmışken, bu genelgenin yayınlanması ve hiçbir hazırlık yapılmamış olması önemli sorunları beraberinde getirmiştir.⁵¹Kaya, yaptıkları küçük bir alan araştırmasının seçmeli Kürtçe dersi sürecinin ne kadar sancılı başladığını gösterdiğini ifade etmektedir. O dönemde yapılan görüşmelere göre hiçbir kurumda herhangi bir hazırlık yoktur. İl, ilçe ve okul müdürlükleri ile yapılan görüşmelerde, yetmiş eleman yanında herhangi bir eğitim materyali de olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca, Kürtçe eğitimi konusunda medyada öne çıkan üniversitelerin Yaşayan Diller Enstitüleri yetkilileri ile yapılan görüşmeler sonucunda benzer durum yaşanmıştır.⁵²Kaya ve Aydın'ın raporu velilerin derse ilişkin yeterince bilgilendirilmediğine de işaret ediyor. Ek olarak, seçmeli derslerin seçim sürecinde öğrenci ve velilere yol göstermek amacıyla Eğitim Bilişim Ağı (EBA) internet sitesi üzerinden yayımlanan tanıtım videoları arasında Yaşayan Diller ve Lehçeler dersi tanıtımının yer almamış olması, bilgilendirme eksikliğinin nedenlerinden biri

⁴⁹<http://www.konya.bel.tr/haberayrinti.php?haberID=4505> erişim 06/08/2016

⁵⁰Genelge için bkz http://tegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_08/31022530_semeliders.pdf erişim 17/08/2012

⁵¹ İhan Kaya-Hasan Aydın , **Anadilde Eğitim Sorunu: Zorluklar, Deneyimler ve İki Dilli Eğitim Modeli Önerileri**, UKAM Yayınları, 2013, s.71

⁵² Kaya-Aydın, a.g.e., s.71-72.

olabilir.⁵³Yazarlar EİR 2012'nin hazırlanıldığı dönemde de ilgili tanıtım videoları eklenmediğini belirtmektedirler.⁵⁴ Aynı şekilde bu tezin hazırlanıldığı dönemde de bütün seçmeli derslerin videosu hazırlanmış olmasına rağmen Yaşayan Diller Ve Lehçeler dersi ile ilgili bir video eklenmemiştir. Yine bugüne kadar sadece 5. Sınıfların ders kitabı basılmış olduğu bilinmektedir.⁵⁵

Sonraki dönemlerde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne (TBMM) dersi seçen kişilerin sayısını da içeren bir soru önergesi verildi. verilen bir soru önergesine 31/05/2013 tarihli verilen cevapta Kurmanci Zazakî derslerini seçenlerin illere göre dağılımı verilmiştir.⁵⁶

⁵³ Eğitim Reformu Girişimi 2012, a.g.e., s.107.

⁵⁴ Eğitim Reformu Girişimi 2012, a.g.e., s.107.

⁵⁵ Seçmeli Derslerle ilgili videoların yayınlandığı site için bkz <http://www.eba.gov.tr/secmeliders> erişim 17/08/2016

⁵⁶<http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-16499sgc.pdf> erişim 06/08/2016

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Strateji Geliştirme Başkanlığı

7/16499
S.K. 102

Sayı : 30646425/610/1198044
Konu: Soru Önergesi

31/05/2013

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İlgi: 29/01/2013 tarihli ve 43452547-120.07.105174 sayılı yazı.

Bursa Milletvekili Sayın İsmet BÜYÜKATAMAN'nın ilgi yazı ekinde gönderilen 7/16499 esas numaralı soru önergesi incelenmiştir.

2012-2013 eğitim öğretim yılında Kurmançı ve Zazaki'yi seçmeli ders olarak tercih eden öğrenci sayıları ve bunların illere göre dağılımı ekte yer almaktadır.

Bilgilerinize arz ederim.

Nabi AVCI
Millî Eğitim Bakanı

EK: Bilgi (1 Sayfa)

Güvenli Elektronik İmza
Aşli ile Aynıdır.
21/05/2013

Rızvan GARDİM
Memur

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5 inci maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. Evrak teyidi <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden ebb3-544d-32f1-8602-8dd7 kodu ile yapılabilir.

Atatürk Blv. 06648 Kızılay/ANKARA
Elektronik Ağ: www.meb.gov.tr
e-posta: sgb@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için : Orhan ALPARSLAN - APK Uzm.
Tel : (0 312) 413 14 65
Faks : (0 312) 418 64 01

**İLKÖĞRETİM 5. SINIFTA OKUTULAN "SEÇMELİ
YAŞAYAN DİLLER VE LEHÇELER" DERSİ
LEHÇELERE GÖRE DAĞILIM**

İL ADI	Kurmançî	Zazakî	TOPLAM
ADANA	89	-	89
ADİYAMAN	40	-	40
AĞRI	1.115	-	1.115
ARDAHAN	3	-	3
BATMAN	2.396	13	2.409
BİNGÖL	-	135	135
BİTLİS	145	-	145
BURSA	1	-	1
DENİZLİ	-	2	2
DİYARBAKIR	4.298	171	4.469
ELAZIĞ	-	14	14
GAZİANTEP	317	-	317
HAKKARİ	1.574	-	1.574
HATAY	1	-	1
İĞDIR	319	-	319
İSTANBUL	262	10	272
İZMİR	6	-	6
KARS	14	-	14
MALATYA	2	-	2
MANİSA	3	-	3
MARDİN	2.664	2	2.666
MERSİN	305	-	305
MUŞ	147	3	150
SİİRT	252	-	252
ŞANLIURFA	738	290	1.028
ŞIRNAK	1.985	77	2.062
TUNCELİ	39	50	89
VAN	1.365	-	1.365
Genel Toplam			18.847

6 Şubat 2013 tarihli bir haberde dersler için şu tespitler yapılmaktadır. Recep Tayyip Erdoğan'ın başbakanlığı döneminde Kürt açılımına ilişkin yapılanlar anlatılırken birinci sırada yer verdiği okullarda Kürtçe seçmeli dersin illere göre dağılımında dikkat çekici ayrıntılar yer almaktadır. Bu dersin ağırlıklı olarak seçildiği yerler olarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki iller görülmektedir.

tarafından dile getirilen çeşitli talepleri karşılamaya yeterli bir çözüm olarak görülmemiştir. Seçmeli ders uygulaması, birinci dili Türkçeden farklı olan topluluklar arasında karışık tepkiler uyandırmıştır. Örneğin, Kurmanca ve Zazaca seçmeli dersleri anadilinde eğitim taleplerini karşılamadığı görüşüyle Türkiye'nin doğu ve güneydoğu illerinde büyük oranda boykot edilmiştir. Bununla birlikte, Abazaca ve Adigece seçmeli dersi uygulaması olumlu olarak karşılanmış; Kafkas Dernekleri Federasyonu (KAFFED), aileleri ve öğrencileri bilgilendirip dersi almaya teşvik eden çalışmalar gerçekleştirmiştir. Ders başlangıç olarak sınırlı sayıda dilde sunulduğundan, farklı dilleri konuşan toplulukların gereksinimlerine yanıt verememektedir. Ancak yine de, Yaşayan Diller ve Lehçeler dersi, toplumda farklı kültürlerle ve dillere duyulan saygının geliştirilmesi bakımından önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Dersin Kürtçe 5. sınıf programı 11 Eylül, Adigece ve Abazaca 5-8. sınıflar programı da 12 Eylül 2012 tarihinde yayımlanmıştır. 5. sınıf Kürtçe Kurmanci ve Zazaki öğretim materyalleri Ekim ayında MEB TTKB internet sitesi üzerinden yayımlanmıştır. 2012'de, ortaokul 5. sınıfta toplam 21.432 öğrenci Yaşayan Diller ve Lehçeler dersini seçmiştir. 9.993 öğrenci Kurmanci dersini, 417 öğrenci ise Zazaki dersini seçmiştir. Yaşayan Diller ve Lehçeler dersi, diğer dersler arasında en az sayıda öğrenci tarafından seçilen ders olduğundan, kamuoyunda derse talebin beklenenden az olduğu vurgulanmıştır. Ancak, Yaşayan Diller ve Lehçeler dersini alan öğrenci sayısının tek başına söz konusu dillerin öğretimine olan gereksinim ve talebi yansıtacağı düşünülmemelidir. Ailelerin yönlendirmeleri, okulların altyapı ve yönlendirmeleri, yeterli bilgilendirme yapılmaması, öğretmen eksikliği gibi nedenlerle dersin sunulmaması gibi birçok etkenin de dersi seçen öğrenci sayısını etkilemiş olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Uygulamada karşılaşılan zorlukların yanı sıra, öğrenci ve ailelerin dersi tercih etmemelerinin daha farklı nedenleri de olabilir. Örneğin, anadilinde eğitime ilişkin taleplerin seçmeli dersle karşılanamayacağı görüşü derse olan ilgiyi azaltabilir. Ek olarak, çift dillilik ve eğitim alanındaki araştırmalar, çocuğun evinde konuşulan dilin genel olarak toplumda saygı gören bir dil olmadığı durumlarda bu dilde eğitim hakkı tanınmasının etkili olmadığına işaret etmektedir. Dolayısıyla seçmeli derste sunulan dillerin toplumdaki konumunun da, dersi alan öğrenci sayısını önemli ölçüde etkileyeceği düşünülebilir. Öğrencilerin ve velilerin dersten beklentileri, dersi tercih etme veya

etmeme nedenlerinin ayrıntılı olarak araştırılması, Yaşayan Diller ve Lehçeler dersi için bir yol haritası sunmada destek olacaktır. Dersin sunulabildiği okullarda, farklı düzeylerde Kurmanci ve/veya Zazaki bilgisine sahip olan öğrencilere aynı sınıfta öğretim verilmesi, öğretmenlerin karşılaştığı başlıca zorluklardan biridir. Gözlemlenen bir diğer sorun da, ortaokul düzeyinde seçmeli derslerde not verilmemesinin bir sonucu olarak Yaşayan Diller ve Lehçeler dersinin öğrencilerin gözünde diğer derslere göre daha önemsiz veya saygınlığı daha az bir ders olarak algılanmasıdır. ERG' nin çift dillilik ve eğitime ilişkin daha önceki çalışmalarında, dünyadan ve Türkiye'den mevcut deneyimlerden çıkarılacak derslerin ve bu deneyimler üzerine yapılacak araştırmaların önemi vurgulanmıştır. Mevcut çift dilli eğitim deneyimleri ile seçmeli bir ders olan Yaşayan Diller ve Lehçeler dersi arasında bire bir kıyaslama yapmak olası değildir. Ancak yine de, seçmeli dersin uygulamasında yaşanan deneyimler, Türkiye'de halihazırda uygulanan çok dilli eğitime örnek olarak azınlık okullarının deneyimlerini akla getirmektedir. Örnek olarak, kendi dillerinde eğitim hakkına sahip olmalarına karşın, okul çağındaki Ermeni çocukların beşte ikisinin Ermeni okullarına gitmeyi tercih etmediği bilinmektedir. Bunun nedenlerinden biri dillere karşı hiyerarşik yaklaşımlardır. Okullardaki altyapı sorunlarının da bu sonuç üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Ermeni okullarında, nitelikli Ermenice öğretmeni yetiştirilmesi ve güncel ders kitabı eksikliği gibi zorluklarla karşılaştığı ifade edilmektedir. Ermeni okullarının çift dilli eğitim deneyimleri ve seçmeli Yaşayan Diller ve Lehçeler arasında denk bir karşılaştırma söz konusu olmasa da, seçmeli ders uygulamalarının henüz başlangıç aşamasındayken bile benzer sorunlara işaret etmesi dikkat çekicidir. Farklı ülkelerden çok dilli eğitim pratikleri de benzer deneyimler barındırdığından bu sürecin geliştirilmesinde yol gösterici olabilir. Örneğin, 2009 tarihli bir makaleye göre Fransa'da ilkokullarda en az 12 öğrenci tarafından talep edilmesi durumunda Türkçe anadili ve kültür dersleri sunulmaktadır. Ancak, Türk kökenli nüfus dağılık bir coğrafyaya yayılmış olduğundan, ders kapsamında Türkçe öğrenen öğrenci sayısındaki düşüşün, söz konusu alt sınır koşuluyla ilişkili olabileceği düşünülmektedir. 2012-2013 eğitim-öğretim yılında ortaokullardaki seçmeli ders uygulamasında, belirli bir dersin açılabilmesi için benzer biçimde 10 öğrencilik bir alt sınır belirlenmiştir. Bu alt sınırın uygulamada ne gibi etkileri olduğu önümüzdeki

yıllarda incelenmesi gereken unsurlardan biridir. 2012-2013 eğitim-öğretim yılı itibarıyla ilk kez uygulanan Yaşayan Diller ve Lehçeler dersinin nasıl işlendiğini, ders için ne gibi desteklere gereksinim duyulduğunu anlayıp program ve uygulamaların geliştirilmesi amacıyla, düzenli izleme çalışmaları yapılması gereklidir. Halihazırda bu ders veya diğer yeni seçmeli dersler için bu tür bir izleme çalışması bulunmamaktadır. Yapılan yenilikler ve çalışmaların daha verimli ve etkili olabilmesi için okulların, öğretmen ve öğrencilerin deneyimlerini irdeleyen izleme ve değerlendirme süreçlerine gereksinim duyulmaktadır.⁵⁸

2. FARKLI ÜLKELERDE İKİ DİLLİ EĞİTİM VE İKİ DİLLİ EĞİTİMİN FAYDALARI

Seçmeli dersler yanında dünyanın farklı yerlerinde uygulanan anadili farklı toplulukların yaşadığı yerlerde uygulanan çift dilli eğitime de vurgu yapılmaktadır. Yukarıda da ifade edildiği gibi her ne kadar farklı diller seçmeli ders olarak verilse de diller arasında bir hiyerarşinin olması ders seçimini etkileyebilmektedir. Bu da dersi seçme sayısını düşürebilmektedir. Anadili'nin seçmeli ders olarak verilmesinin öğrencinin öğrenme yönüne yeterli bir katkı sunmadığı birçok araştırmacı tarafından da ifade edilmiştir. Türkiye'de bu konuda birçok çalışma yapmış ve raporlar hazırlamış Mehmet Şerif Derince çift dilli olmanın avantajları ve seçmeli derslerle ilgili olarak şunları söylemiştir:

Çift dillilik veya çok dillilik çocuklara ciddi avantajlar getirmektedir. Zira birçok araştırmanın sonucu bunu göstermektedir. Araştırmalara göre çocuklar okul yıllarının ilk zamanlarında becerilerini iki ya da daha fazla dilde geliştirmeye devam ettikleri zaman, dil ve dili etkin kullanma hakkında daha derin bir bilgi sahibi oluyorlar. Özellikle de her iki dilde de okuryazar hale gelirlerse dilin işleyişi konusunda daha çok pratik yapma ve konuştukları iki dilin gerçeği düzenleme yöntemlerini karşılaştırma imkanı buluyorlar. Son 35 yılda yapılan 150 den fazla araştırma sonucu çift dilli veya çok dilli çocukların bilgiyi birden fazla dilde işlemelerinden dolayı düşünme becerilerinde de daha esnek davrandıklarını ve daha yaratıcı düşündüklerini göstermektedir. İşin kısa ve özcesi çift dilli çocuklar, okulda anadili etkin bir şekilde öğretildiği zaman okulda daha başarılı oluyor ve uygun

⁵⁸ **Eğitim İzleme Raporu 2012**, Sabancı Üniversitesi, İstanbul Eylül 2013, s.107-109.

koşullarda o dilde okuryazarlık geliştiriyorlar. Tam tersine, çocuklar anadillerini reddetmeleri konusunda teşvik edildikleri ve bunun sonucu olarak anadilleri atıl hale geldiği zaman, öğrenme için temel oluşturan kişisel ve kavramsal temellerinin altı kazılmış oluyor.....Ayrıca dünyada 7000'e yakın dilin konuşulduğunu ve tebdillilerin değil çok dillilerin daha fazla olduğunu biliyoruz. Bir Amerikan yerlisi dünyada çok dilliliğin norm, tek dilliliğin ise anormal bir durum olduğunu göstermek için söylediği “tek dillilik tedavi edilebilir bir hastalıktır” sözü asıl kafa karışıklığının nerede olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Üstelik dünya tarihine adını yazdırmış edebiyatçıların, bilim insanlarının, siyasetçilerin biyografilerine bakarsanız hiçbirinin tek dilli olmadığını ve çok dilli olmalarının ciddi faydasını gördüklerini görürsünüz.⁵⁹

İki dilliliğin zihinsel ve dilsel gelişimi olumlu yönde etkilediği hakkında pek çok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalar iki dilli çocukların dildeki anlamlara daha duyarlı olduklarını ve tek dilli çocuklarla karşılaştırıldıklarında dilsel işlemlere daha fazla yatkınlık gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Son dönemde yapılan çalışmalar, iki dilli çocukların dilsel yapıyı anlama becerilerinin tek dilli çocuklardan daha fazla gelişmiş olduğuna dikkat çekmektedir. Örneğin yapılan bir araştırmada çocuklara, üzerinde farklı resimler olan kartlar verilerek belli kurallara gören asıl dizecekleri öğretildiğinde, tek dilli ve iki dilli çocukların aynı hızda öğrendikleri ortaya çıkmaktadır. Ancak araştırmacılar kuralları değiştirdiklerinde, iki dillilerin yeni kurallara rahatça uyum sağladığı, tek dillilerinse zorlandığı görülmektedir (Bialystok, 2010:103). İnsanlar günlük hayatta her an, çok sayıda farklı uyarana maruz kalmaktadır. İnsan beyni farklı sesler, kokular, hisler arasında bir öncelik sıralaması yapmakta; belli duyuları seçerek dikkati bunlara vermekte; diğerlerini filtrelemektedir. İki dilli bireyler, içinde buldukları iletişimin durumuna göre, okurken, dinlerken, konuşurken ve yazarken iki dil arasında seçim yapar. Örneğin İngilizce ve Türkçe konuşan biri, duyduğu ‘ayran/I run’ sözünün ‘koşuyorum’ mu, yoksa ‘yoğurtlu içecek’ mi anlamına geldiğini konuşmanın bağlamına bakarak çıkarır. (SOL, 2010) Çok kültürlü bir ulus olan ve bünyesinde farklı milletlerden

⁵⁹<http://www.gusips.net/analysis/interview/2500-mehmet-serif-derince-ile-soylesi.html>
03/08/2016

insanları barındıran Amerika Birleşik Devletlerinde iki dillilik bürosu aşağıdaki maddelerle iki dilliliğin avantajlarını sıralamaktadır (Cengiz, 2006 :42):

Ekonomik ve Ticari Faydaları:

Ekonomik görüş geliştirilmesi

Küresel ekonomide yeterli hale gelmek

Satış becerileri geliştirme

Diğer siyasi sistemler hakkında bilgi sahibi olabilme Kişisel ve Sosyal

Faydaları:

Değişen sosyal yapıda iletişim yeteneği geliştirme

Kültürel ve dilsel sınırlarını genişletme

Diğerlerini daha iyi anlama

Kültürel olguları daha derin bir seviyede anlama

Aile üyeleri ile daha iyi ilişkiler geliştirme

Aile ve toplum değerlerini anlama

Farklı bir sistemin değerlerini daha iyi anlama

Başarılı seyahat deneyimleri edinebilmek

Kavramsal ve Akademik Faydaları:

Anlama ve okuma süreçlerini geliştirmek

Akademik çalışmalarını inceleme sansına sahip olmak

Farklı metinlerden bilgi edinebilmek

Farklı dil yapılarındaki nüansları yakalayabilmek

Düşünme süreçlerini geliştirebilmek

Sorgulama ve mantık süreçleri oluşturmak

Çok yönlülük sağlamak

Yeni dünyalara açılmak

Öte yandan İspanya, Belçika, Finlandiya, İsveç, Almanya, Yunanistan gibi Avrupa ülkelerinden tutun Etiyopya, Güney Afrika, Nijerya, Kamerun gibi Afrika ülkeleri, Hindistan, Çin, Papua Yeni Gine, Nepal, bütün Orta Asya Türki devletleri gibi Asya ülkeleri, Peru, Meksika, Guatemala, Brezilya, Bolivya gibi Latin Amerika ülkeleri ve son olarak ABD ve Kanada'da bir kısmı başarılı bir kısmı başarısız sayısız çiftdilli eğitim örneği bulabilirsiniz. Etiyopya'da dört dilli eğitim yapılmakta,

Hindistan'ın birçok eyaletinde İngilizce de dahil üç veya daha fazla dilde eğitim verilmeye devam etmektedir. Bir zamanlar Britanya sömürgesi olan Papua Yeni Gine ilginç bir örnek. Sömürgecilik döneminde yalnızca sömürge dili olan İngilizce eğitim verilirdi, ancak okula katılım oranı, okur-yazarlık eğitim son 20 yıla kadar çok düşük düzeylerde olan ülkede 1995'ten sonra ülkedeki 800 civarında dilin 480 kadarı eğitime dahil edilerek çift dilli eğitim verilmeye başladıktan sonra eğitim kalitesi ve okula katılımlarda ciddi artışlar olmuştur.⁶⁰

Beşinci sınıflar için verilen seçmeli olarak anadil eğitim hakkı konusunda düşüncelerini ise özetle şu şekilde ifade etmektedir: “Dünyanın birçok yerinde toplumsal muhalefet sonucu devletler farklı anadillerinin eğitimde kullanılabilmesi için çeşitli adımlar atmıştır. Bu adımlar Türkiye’de olduğu gibi seçmeli ders veya birkaç saatlik dil eğitimi şeklinde olduğunda ne diller ve bu dilleri konuşan topluluklar arasındaki hiyerarşik ve baskıcı ilişkiler dönüşüme uğramış ne de anadilinin kaybı önlenmiştir. Üstelik okuldaki başarısızlıklar, toplumsal çatışmalar da olduğu gibi devam etmiştir. Bunun örneklerini ABD’deki Hispanik toplulukların durumunda çok rahat görebiliriz.”⁶¹

Türkiye’de başlatılan Yaşayan Diller ve Lehçeler ilgili bir çalışma da Fransa’da yapılmıştır. Fransa’nın Rouen Üniversitesi’nde hazırlanan bir yüksek lisans tezi konu olarak Kürtçe Seçmeli ders deneyimi seçilmiştir. Tezde öğrencilerin ders hakkındaki görüş ve düşünceleri araştırılmıştır. Buna göre aileler, Kürtçe öğretimine gösterdikleri ilgiyi ifade etmelerine rağmen, Kürtçenin seçmeli ders olmasıyla ilgili Milli Eğitim ve okullar tarafından bir bilgilendirme toplantısı düzenlenmemiş, kendileri ancak kitle iletişim araçları veya öğrencinin getirdiği seçmeli ders formu ile haberdar edildiklerini söylemişlerdir. Araştırma sonuçları, Kürtçe ders eğitiminin birçok yetersizliğine rağmen, ortaya öğrenciler, veliler ve öğretmenler nezdinde büyük ilgi görmektedir. Çalışma sonucuna göre Kürtçe seçmeli dil öğretimi alanın daha da genişlemesi gerekmektedir. MEB, Kürtçe seçmeli ders eğitiminin, anaokulundan başlayarak ilkökul, ortaokul, lise ve üniversitede de devam etmesi için,

60 http://www.turkishstudies.net/Makaleler/588784507_97YılmazMehmetYalçın-edb-1641-1651.pdf
1 Erişim Tarihi 15.09/2016

⁶¹<http://www.gusips.net/analysis/interview/2500-mehmet-serif-derince-ile-soylesi.html> erişim
03/08/2016

⁶²<http://www.gusips.net/analysis/interview/2500-mehmet-serif-derince-ile-soylesi.html> erişim
03/08/2016

bilgilendirme toplantıları, ders notunun değerlendirilmesi, lise (TEOG) ve üniversiteye (YGS) geçiş sınavlarına Kürtçenin entegre edilmesi gibi teşvik edici adımlar atabilir. MEB, çok dilli eğitimin yararlarını çok önceden kavrayan, birçok devlet deneyiminden de yararlanabilir. Örneğin; günümüzde birçok devlet, azınlık veya göçmen toplumlarının anadilde eğitimini teşvik eden birçok devlet deneyiminden yararlanabilir. Örneğin, Almanca, Fransızca, İtalyanca ve Romanya dilinin konuşulduğu İsviçre’de, Kastilyan, Bask, Katalan, Galler dillerinin konuşulduğu İspanya’da, Flamanca ve Fransızcanın konuşulduğu Belçika gibi çok kültürlü ve çok dilli devletler, söz konusu dilleri anayasal güvence altına alarak, kendi kamu eğitim-öğretim sistemlerine entegre etmişlerdir.⁶².

Türkiye’de anadili hakkında yapılan çalışmalar incelendiğinde konu ile ilgili yapılmış çalışmaların genelinde bilmediği bir dil ile başlayan eğitime çocukların karşılaştığı sorunlar incelenmiştir. Bunların başka bir ortak noktası da çalışmalarda dünyanın farklı yerlerinden verilerle bildiği bir dil ile başlayan kişilerin diğer dilleri de öğrenmede başarılı oldukları bunun yanında hemen tüm derslerde akademik başarı performanslarının yüksek olduğu görülmektedir. Bunun aksine bilmediği bir dil ile başlayan kişilerin ise okulları erken terk ettikleri, okulu sevmedikleri evde konuştukları, hayatlarını onun üzerinden tanıdıkları bir dil ile başlamayanların ise bilmedikleri dili iyice öğrenmedikleri gibi ilk dillerini de geliştiremedikleri için başka sorunlarla da karşılaştıkları kaydedilmiştir. Bunları birer birer alıp değerlendirmek asıl çalışmadan uzaklaştıracağı için Türkiye’de çift dillilik veya anadilinde eğitim ile ilgili çalışmaların bir listesini vermek konu hakkında okumalar veya çalışmalar yapmak isteyenlere faydalı olacağı düşüncesindeyiz:

1- Türkiye’de Eğitimde Anadili’nin Kullanılmaması Sorunu ve Kürt Öğrencilerin Deneyimleri “Dil Yarası”, Vahap Coşkun, Mehmet Şerif Derince, Nesrin Uçarlar, DİSA Yayınları, Ekim 2010

2- Anadili Temelli Çok dilli ve Çok diyalektli DİNAMİK Eğitim: Kürt öğrencilerin eğitiminde kullanılabilecek Modeller, Mehmet Şerif Derince, DİSA Yayınları, 2012

⁶³<http://www.radikal.com.tr/yenisoz/kurtce-secmeli-dil-egitimi-sorunlar-ve-oneriler-1212628/> Erişim Tarihi: 25.06.2016.

3- Çift dillilik ve Eğitim, Müge Ayan Ceyhan-Dilara Koçbaş, İstanbul- 2009, Eğitim Reformu Girişimi yayınlamıştır. Bu girişim 2003 yılında Sabancı Üniversitesi bünyesinde yaşama geçmiştir. Girişim hedeflerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Eğitim Reformu Girişimi (ERG) çalışmalarını iki öncelikli amaç doğrultusunda sürdürüyor. Bunlardan ilki, kız ve erkek tüm çocukların hakları olan kaliteli eğitime erişimlerini güvence altına alacak ve Türkiye'nin toplumsal ve ekonomik gelişimini üst düzeylere taşıyacak eğitim politikalarının oluşmasına katkıda bulunmaktadır. ERG'nin katkıda bulunduğu diğer başlıca alan ise eğitime ilişkin katılımcı, saydam ve yenilikçi politika üretme süreçlerinin yaygınlaşmasıdır. ERG, bu amaçlara yönelik olarak araştırma, savunu ve eğitim çalışmalarını “herkes için kaliteli eğitim” vizyonu doğrultusunda sürdürüyor.”⁶³

4- Eğitimde Anadili'nin Kullanımı ve Çift dilli Eğitime Dair Halkın Tutum ve Görüşleri “Eğitim Sen Türkiye Taraması 2010, Eğitim Bilim Toplum Dergisi, c.10, sayı: 37, Kış:2012, sayfa: 52-75.

Makalenin son sayfasında bu bildirinin dayandığı ilgili taramanın Eğitim Sen Anadili araştırma grubunca yürütülmüş ve “Anadili Eğitimi ve Anadilinde Eğitim Halkın Tutum ve Görüşleri Türkiye Taraması 2010” başlığıyla Eğitim Sen tarafından yayınlandığı belirtilmiştir.

5-Çok dilli Eğitim Yoluyla Toplumsal Adalet, Editörler: Tove Skutnabb-Kangas, Robert Phillipson, Ajit K. Mohanty ve Minati Panda, Türkçe Çev: Burcu Yalçınkaya, Gülseren Duman, Zeri İnanç, *Eğitim Sen Yayınları, Ankara 2013*

Çeşitli makalelerden derlenmiş bu çalışma dünyanın dört bir yanında uygulanmış çok dilli eğitimle ilgili sonuçları kaydetmektedir. Prof. Dr. Fatma Gök ve M. Şerif Derince tarafından kitap yayına hazırlanmıştır.

6- Eğitim İzleme Raporu 2012, Eğitim Reformu Girişimi, İstanbul 2013. Kitabın 96-111 arasındaki sayfalarında “Ortaokul ve Ortaöğretimde Zenginleştirilmiş Seçmeli Ders Seçenekleri”adlı başlık içerisinde “Yaşayan Diller ve Lehçeler” dersine de yer verilmiştir.

7- Türkiye’de Çift dillilik ve Eğitim Sürdürülebilir Çözümler İçin Atılması Gereken Adımlar, Eğitim Reformu Girişimi, İstanbul 2010.

⁶⁴ Eğitim İzleme Raporu 2012, **Eğitim Reformu Girişimi**, İstanbul, 2013.

8- “Ana Dil Sorunsalı: Sınıf Öğretmenlerinin Deneyimlerine Göre İlkokul Öğrencilerinin Yaşadıkları Sorunlar”,Fatih Yılmaz, Hanifi Şekerci, *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, c.IV, sayı:1, 2016, sayfa: 47-63.

9- Anadilde Eğitim Sorunu: Zorluklar, Deneyimler ve İki Dilli Eğitim Modeli Önerileri, İhan Kaya-Hasan Aydın, UKAM Yayınları, 2013

Bu çalışmaların dışında pedagoğlar da benzer ifadeler kullanmaktadır.:

“Dil siyasi bir araç olmaktan ziyade insani bir ihtiyaçtır. Kişi kelimelerle düşünür bu açıdan düşünme kapasitesi de kelime hazinesine bağlıdır. Ne kadar çok kelime bilirse o kadar rahat ve kolay bir şekilde kendini ifade edebilir. Ailede anne, baba ve çocuk arasında konuşulan ortak bir dil olmalı. Ayrıca anne-baba ana dilini çevre dilinden daha iyi biliyorlarsa çocuğa sadece ana dilini öğretmeleri tavsiye edilir. Çünkü çocuğun dili doğru öğrenmesi için ona dili doğru aktarmak gerekir. Çocuk ana dilinde belli bir seviyeye geldikten sonra ikinci dili (mesela anaokulunda) kısa bir sürede düzgün bir şekilde öğrenebilir.” Çift dilli çocukların üç-dört yaşına kadar ana dilini yeterince öğrenmesi, yani kelime dağarcığının geniş olması, çocuğun doğru cümle kurabilmesi ve soru sorabilmesi şarttır diyen Dil ve Konuşma Terapisti Sümeyra Öztürk “Ancak çocukların dil gelişimi gerektiği şekilde desteklenmezse çocuklar iki dilde de yaşlılarının seviyesine ulaşamayabilir. Bu çocukta dil bozukluklarına yol açabilir. Çocuğun dil ve konuşma terapisi görmesi gerekebilir. Bu gibi durumlarda aileler “bekleyelim, görelim” diyerek vakit kaybetmeden hemen terapi desteği almak için dil ve konuşma terapistine başvurmalıdır. Ayrıca çift dilli çocuklarda düzenli olarak dil ve konuşma gelişimi değerlendirilmesi yapılarak gelişimin seviyesi tespit edilmelidir.”Her iki dilde de öğrenme güçlüğü varsa, ikinci öğrenilen dil, ilk dilde de gecikmeye neden oluyorsa, ikinci öğrenilen dildeki sessizlik 7 aydan daha uzun sürerse,dil ve konuşma kaygısı varsa,3 yaşına geldiği halde iki dilden birinde 2 ya da 3 sözcüklü cümle kuramıyorsa hemen bir dil ve konuşma terapistine gidilmesini tavsiye ediyor.”⁶⁴

Eğitim Reformu Girişimi dünyanın farklı yerlerinde öğrenciler arasında yapılan gözleme dayanarak anadilini öğrenmemiş kişilerin başka bir dili öğrenmede de sorun yaşadıklarını belirterek çift dilli eğitim için öneriler de yapılmaktadır. Buna göre

⁶⁴<http://www.milliyet.com.tr/cift-dillilik-nedir--pembenar-detay-cocuk-2185608/> erişim 03/08/2016

a- Araştırmalar, birinci dili Türkçeden farklı çocukların eğitime erişim, devam ve eğitimde başarı açısından yaşadığı sorunlara işaret etmektedir.

b- Eğitimde çift dillilik ile ilgili politika ve model geliştirme süreçlerinde çocuğun eğitim hakkının yaşama geçirilmesi bütüncül olarak ele alınmalıdır. Türkçede yetkinlik kazandırma yoluyla eğitime erişim ve ders başarısını artırmanın ötesinde, çocuğun tüm gelişim alanlarında potansiyelini en üst düzeyde gerçekleştirmesi amaçlanmalı; bu bağlamda, hem resmi hem birinci dilinde toplumsal okuryazarlık ve yetkinlik kazanması, ileri kademelerde de nitelikli eğitime erişimi ile eğitim yaşamı sonrasında sosyoekonomik hareketliliği de göz ardı edilmemelidir. Ek olarak, çocuğun özgüveninin güçlendirilmesi, çocuğun ailesiyle iletişimin korunması, velilerin eğitim süreçlerine etkin katılımı, eğitimde kullanılan diller aracılığıyla kültürlerarası saygı ve öğrenmenin desteklenmesi, Türkiye’de konuşulan tüm dillerin yaşatılması da amaçlar arasında yer almalıdır.

c-Eğitimde tek bir dili tercih etmek gerekmez; doğru pedagojik koşullar altında birinci dil ve ikinci dilin birbirini desteklediği bilinmektedir. Çift dillilik potansiyelini değerlendirecek eğitim politikalarının eksikliği, çocuğun eğitim hakkı açısından da engelleyicidir. Farklı dil grupları ve aynı dil gruplarının içinde değişik kesimler farklı koşullara, gereksinimlere ve taleplere sahiptir. Araştırma ve planlama süreçleri, tek bir dile yönelik değil, belirli bir coğrafi alanda konuşulan tüm dillere yönelik olmalıdır. Geliştirilecek politikalar ve modellerin farklı grupların gereksinimlerine yanıt verebilmesini olanaklı kılacak bilimsel araştırmalar başlatılmalıdır.

d- Çift dillilik ve eğitim üzerine yapılacak tartışmalar, okul okuryazarlığının okul dışında deney imlenen okuryazarlıkla etkileşimine odaklanan çalışmalarından beslendiğinde sağlıklı bir zemine oturabilir.

e- Eğitim dilinin tek başarı etmeni olmadığı göz önünde bulundurulmalı, eğitim sisteminin farklı bileşenleri güçlendirilmelidir.

f- Bir dile karşı olumsuz tutumların söz konusu olduğu ortamlarda o dildeki eğitimin başarılı olması beklenemez. Farklı dillere verilen değerin dönüştürülmesi ve çift dilliliğe ilişkin yanlış algıların kırılması için farklı kesimlere yönelik farkındalık ve bilgilendirme çalışmalarına gereksinim vardır.

g- Farklı kùltùrlere ve dillere eşit saygıyı kısa dònemde yaşama geçirmeye yònelik olarak, farklı etnik kòkenlere sahip ve Tùrkiye edebiyatına katkı sunmuş isimlere ve eserlerine òğretim programında ve ders kitaplarında ver verilmesi ònerilebilir.

h- Tùrkiye'de konuşulan dillerin ùniversiteler bũnyesinde araştırılması ve geliştirilmesinin teşvik edilmesi, gerek belli dillere toplumda verilen değeri dònüřtürme, gerek uzmanlaşmış personel yetiştirme açasından kilit ònem taşır.⁶⁵

⁶⁶ **Eğitim İzleme Raporu 2012**, Sabancı Ùniversitesi, İstanbul Eylül 2013, s.110.

İKİNCİ BÖLÜM

KÜRTÇE SEÇMELİ DERSİNE KARŞI VELİ TUTUMLARI

1.METODOLOJİ

Çalışmanın bu bölümünde farklı okullarda yapılan anketler analiz edilecektir. Okullar Diyarbakır'ın merkez ilçelerinden seçildi. Seçilen bazı okullar gelir bakımından Diyarbakır ortalamasının üzerinde iken bazıları da ortalama ve altında olmasına dikkat edildi. Ayrıca bu okullarda MEB tarafından atanan Seçmeli Kürtçe öğretmenleri olmasına da dikkat edildi. Toplam 213 adet anket uygulandı.

Elde edilen analizler IBM SPSS 20 ve Excel 2010 versiyonu kullanılarak hazırlandı. Çalışmada seçmeli Kürtçe dersine karşı veli tutumlarının değerlendirmek amacı ile, yüz yüze görüşme tekniğinden yararlanılarak velilerin görüşleri hakkında ayrıntılı bilgilere ulaşılmaya çalışıldı. Tüm değişkenlerin frekans (f) ve yüzde (%) değerleri hesaplanmıştır. Seçmeli Kürtçe dersine karşı veli tutumlarının puanları üzerine demografik değişkenlerin etkileri incelenmiştir. Kürtçe dersine karşı veli tutumlarının puanlarının normallik varsayımının sağlanmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle karşılaştırmalarda Kruskal Wallis-H Testi ve Mann Whitney U Testi kullanılmıştır. Kruskal Wallis-H Testi ikiden çok bağımsız gruplar arasında fark olup olmadığını test eden parametrik olmayan bir hipotez testidir. Bu sebeple ANOVA'nın (Tek Yönlü Varyans Analizi) parametrik olmayan alternatifi olarak nitelendirilebilir. Mann Whitney U Testi ise iki bağımsız grup arasında fark olup olmadığını test eden parametrik olmayan bir hipotez testidir. Mann Whitney U Testi de bağımsız örneklem T Testi' nin parametrik olmayan alternatifi olarak nitelendirilebilir. Kruskal Wallis-H Testi sonucunda bağımsız gruplar arasında fark

tespit edildiği zaman, farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığının belirlenmesi için gruplar ikili olarak karşılaştırılır, bu durumda yine Mann Whitney U Testi'nden yararlanılır.⁶⁶ Ölçeğe güvenilirlik analizi ve faktör analizi uygulanmıştır. Sonuçların tamamı tablolar ve yorumları ile birlikte sunulmuştur.

Bölümün sonunda da elde edilen veriler üzerine yorumlar yapılacak veli beklentileri üzerinden toplumsal ve kültürel öneriler sunulacaktır.

2. BULGULAR

Çalışma seçmeli Kürtçe dersine karşı veli tutumlarının değerlendirmek amacı ile hazırlanmış olup, 213 öğrenci velisinin görüşleri incelenmiştir.

Bu çalışmaya dâhil edilen velilerin cinsiyetlerine göre sınıflandırıldığında aşağıda Tablo 1'deki bulgular elde verilmiştir. Buna göre velilerin %43,20'sinin kadın, %56,80'inin ise erkek olduğu görülmüştür.

Tablo 1: Cinsiyet

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kadın	92	43,20
Erkek	121	56,80
Toplam	213	100,00

Çalışmaya dâhil edilen velilere, çocuklarının seçmeli Kürtçe dersindeki motivasyonu ile zorunlu derslerdeki motivasyonu arasında fark gözlemleyip gözlemlemediklerini ölçmek için yöneltilen soruya ait bulgular Tablo 2'de verilmiştir. Buna göre velilerin %66'sı çocuklarının seçmeli Kürtçe dersindeki motivasyonları ile zorunlu derslerdeki motivasyonları arasında fark olduğunu, %34'ü ise fark olmadığını belirtmiştir. Çocuklarının seçmeli Kürtçe dersindeki motivasyonlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Sevdikleri ve günlük hayatta kullandıkları Kürtçe dili ile öğrenciler kendilerini daha rahat hissettiklerinden, motivasyonları ve ders başarıları da artacaktır. Kürtçe seçmeli derste motivasyon

⁶⁷ <http://www.dicle.edu.tr/Contents/77982e7c-51be-4a81-8dcc-f62e109b7b8c.pdf>, Erişim Tarihi: 10.07.2016

sorunun olmaması dersin verimliliğinin de artacağını ve öğrenebilirlik seviyesinin yükseleceğini göstermektedir. Bunun üzerine şunu rahatlıkla ekleyebiliriz ki bu dersin diğer derslerden pek bir farkı yoktur ve bu dersin eğitimine devam edilmelidir.

Tablo 2: Çocuğunuzun seçmeli Kürtçe dersindeki motivasyonu ile zorunlu derslerdeki motivasyonu arasındaki fark var mıdır?

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Evet	134	66,00
Hayır	69	34,00
Toplam	203	100,00

Çalışmaya dâhil edilen velilere öğrencilere okutulacak seçmeli dersler belirlenirken nelere dikkat edilmesi gerektiği sorulmuş olup, kendileri için önemli ilk 3 seçeneği önem sırasına göre belirtmeleri istenmiştir. Velilerin seçmeli dersler belirlenirken önem sırasına göre dikkat edilmesi gereken seçeneklerin neler olduğunu ifade eden görüşlerine ait bulgular Tablo 3'te verilmiştir. Velilerin birincil önceliklerinin %71,77 oranında öğrenci ilgi ve istekleri, %11,96 oranında okulun fiziki şartları ve olanakları, %8,61 oranında öğretmenin yeterliliği, %3,83 oranında veli görüşleri veya istekleri, %0,96 oranında öğretmen beklentileri, %2,87 oranında ise seçmeli derslerin amacı olduğu belirlenmiştir. Velilerin ikincil önceliklerinin %17,22 oranında okulun fiziki şartları ve olanakları, %26,79 oranında öğretmenin yeterliliği, %17,70 oranında veli görüşleri veya istekleri, %20,57 oranında öğrenci gereksinimleri, %3,35 oranında öğretmen beklentileri, %9,57 oranında seçmeli derslerin amacı, %4,78 oranında ise öğrenci yeterlilikleri olduğu belirlenmiştir. Velilerin üçüncül önceliklerinin %9,09 oranında öğretmenin yeterlilikleri, %9,57 oranında veli görüşleri veya istekleri, %12,92 oranında öğrenci gereksinimleri, %6,70 oranında öğretmen beklentileri, %12,92 oranında seçmeli derslerin amacı, %12,92 oranında öğrenci yeterlilikleri, %35,89 oranında ise seçmeli dersin öğrenciye getirisi olduğu belirlenmiştir. Yani sonuçlara göre velilerin %71,77'si birincil öncelik olarak öğrenci ilgi ve isteklerine, %26,79'u ikincil öncelik olarak dersi okutacak öğretmenin yeterliliğine, %12,92'si üçüncül öncelik olarak ise seçmeli dersin

öğrenciye getirisine dikkat edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Okullarda seçmeli dersler konusunda yeterince bilgi verilmemektedir. Milli Eğitim Bakanlığı sitesinde Kürtçe dersler ile ilgili olarak derslerde okutulacak kitap ve materyallere ait bilgi veren ders öğretim materyalleri bulunmaktadır. Örneğin; Kürtçe - 5 (Kurmançî) Dersi Öğretim Materyali ve5 (Zazakî) Dersi Öğretim Materyali gibi.MEB resmi internet sitesinde konuyla ilgili videolar maalesef yoktur.

Tablo 3: Sizce okutulacak seçmeli dersler belirlenirken nelere dikkat edilmelidir? (Lütfen sizin için en önemli ilk 3 seçeneği işaretleyiniz)

n=209	1. Derece Önemli		2. Derecede Önemli		3. Derecede Önemli	
	f	%	f	%	f	%
Öğrenci ilgi ve istekleri	150	71,77	0	0,00	0	0,00
Okulun fiziki şartları ve olanakları	25	11,96	36	17,22	0	0,00
Öğretmenin yeterliliği	18	8,61	56	26,79	19	9,09
Veli görüşleri veya istekleri	8	3,83	37	17,70	20	9,57
Öğrenci gereksinimleri	0	0,00	43	20,57	27	12,92
Öğretmen beklentileri	2	0,96	7	3,35	14	6,70
Seçmeli derslerin amacı	6	2,87	20	9,57	27	12,92
Öğrenci yeterlilikleri	0	0,00	10	4,78	27	12,92
Seçmeli dersin öğrenciye getirisi	0	0,00	0	0,00	75	35,89
Toplam	209	100,00	209	100,00	209	100,00

Çalışmaya dâhil edilen velilere Kürtçe seçmeli ders uygulamasını nasıl buldukları sorulmuş ve verdikleri yanıtlara ilişkin bulgular Tablo 4'te verilmiştir. Buna göre velilerin %81,60'ı seçmeli ders uygulamasını doğru bulduğunu belirtirken, %18,40'ı uygulamayı yanlış bulduğunu belirtmiştir. Seçmeli Kürtçe Dersinin öğrenci velileri tarafından doğru bulunması dersin öğrenci velileri tarafından kabul gördüğünün işaretidir. Bu ders öğrenci velileri tarafından doğru bir uygulanma olarak kabul görmüşse bunun alt yapısının resmi düzeyde tamamlanması ve desteklenip geliştirilmesi uygun olacaktır.

Tablo 4: Kürtçe seçmeli ders uygulamasını nasıl buluyorsunuz?

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Doğru	173	81,60
Yanlış	39	18,40
Toplam	212	100,00

Çalışmaya dâhil edilen velilere seçmeli Kürtçe dersinin okullarda amacına uygun olarak yapılıp yapılmadığı sorulmuş ve verdikleri yanıtlara ilişkin bulgular Tablo 5’te verilmiştir. Buna göre velilerin %34,29’u derslerin amacına uygun olarak işlendiğini, %28,10’u amacına uygun olarak işlenmediğini, velilerin %37,62’si ise bu konuda bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir.

Seçmeli Kürtçe dersi ile ilgili olarak MEB okul öncesi ve ilköğretim kurumları yönetmeliğinin 22. ve 28.maddelerinde derslerin ortalamayı etkileyip etkilememesi ile ilgili bilgi verilmiştir. Maddeler aşağıdaki gibidir;

MADDE 22 – (1) İlkokul 4 üncü sınıf ile ortaokul ve imam-hatip ortaokullarında öğrencilere; (3) Öğrencilere, her dönemde seçmeli dersler dâhil bütün derslerden en fazla beş defa olmak üzere ders etkinliklerine katılım puanı verilir. Bütün derslerin katkısı nasıl oluyorsa, seçmeli derslerin katkısı da o şekilde olacaktır.

MADDE 28 – (1) Yılsonu başarı puanı, derslerin yılsonu puanlarının aritmetik ortalamasıdır. Yılsonu başarı puanı tespit edilirken, bölme işlemi virgülden sonra dört basamak yürütülür. Bu puan öğrenim belgesinde belirtilir.

Yukarıdaki maddelere göre seçmeli Kürtçe dersleri yılsonu başarı puanlarının değerlendirilmesinde etkili olacaktır. Notun etkili olması ciddiyetini arttıracak velinin dersi daha iyi takip etmesini sağlayacaktır.

Tablo 5: Sizce okullarda seçmeli Kürtçe dersi amacına uygun olarak yapılıyor mu?

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Yapılıyor	72	34,29
Yapılmıyor	59	28,10
Bilgim Yok	79	37,62
Toplam	210	100,00

Çalışmaya dâhil edilen velilere seçmeli Kürtçe dersi uygulamasının sorunlarına ilişkin görüşleri sorulmuş olup, kendileri için önemli ilk 3 seçeneği önem sırasına göre belirtmeleri istenmiştir. Velilerin seçmeli Kürtçe dersi uygulamasının sorunlarının neler olduğunu ifade eden görüşlerine ait bulgular Tablo 6'da verilmiştir. Velilerin birincil öncelikli sorunlarının %35,41 oranında programın olmaması, %28,71 oranında öğretmenlerin eğitim eksikliği, %14,35 oranında materyal eksikliği, %9,57 oranında ders saati yetersizliği, %3,83 oranında dersin amacına uygun kullanılmaması, %2,87 oranında değerlendirmenin olmaması, %3,83 oranında ders seçiminde öğrencilerin yeterince bilgilendirilmemesi, %1,44 oranında ise ders sayısında yetersizlik olduğu belirlenmiştir. Velilerin ikincil öncelikli sorunlarının %10,05 oranında öğretmenlerin eğitim eksikliği, %13,88 oranında materyal eksikliği, %17,70 oranında ders saati yetersizliği, %20,10 oranında dersin amacına uygun kullanılmaması, %9,57 oranında değerlendirmenin olmaması, %12,92 oranında ders seçiminde öğrencilerin yeterince bilgilendirilmemesi, %10,05 oranında derslik sayısında yetersizlik, %5,74 oranında ise kaynak çeşitliliğine imkân tanınması olduğu belirlenmiştir. Velilerin üçüncül öncelikli sorunlarının %4,31 oranında materyal eksikliği, %9,09 oranında ders saati yetersizliği, %6,70 oranında dersin amacına uygun kullanılmaması, %11 oranında değerlendirmenin olmaması, %17,70 oranında ders seçiminde öğrencilerin yeterince bilgilendirilmemesi, %12,92 oranında derslik sayısında yetersizlik, %16,75 oranında kaynak çeşitliliğine imkân tanınmaması, %21,53 oranında ise derslerin bir güne sığdırılması olduğu belirlenmiştir. Yani sonuçlara göre velilerin %35,41'i birincil öncelikli sorunlarının programın olmamasının, %20,10'u ikincil öncelikli sorunlarının dersin amacına uygun kullanılmaması, %21,53'ü üçüncül öncelikli sorunlarının ise derslerin bir güne sığdırılması olduğunu belirtmişlerdir. MEB'nin Kürtçe dersini bir seçmeli ders olarak sunmaktan ziyade, Kürtçe'yi bir kültür, tarih, yaşama biçimi olarak ele alıp, öğrencilerin kolaylıkla erişebileceği farklı kaynaklar sunması, öğretmenleri nitelikli eğitimler ile geliştirmeleri, ders ile ilgili veli, okul yönetimi ve öğrenci üçgeninde süreci tamamen kontrol edebileceği bir sistem kurması gerekmektedir. Öğrenci ve veli talepleri doğrultusunda ders programı, içeriği geliştirilebilir.

Tablo 6: Seçmeli Kürtçe dersi uygulamasının sorunlarına ilişkin görüşleriniz nelerdir? (Lütfen sizin için en önemli ilk 3 seçeneği işaretleyiniz)

n=209	1.Derecede Önemli		2. Derecede Önemli		3. Derecede Önemli	
	f	%	f	%	f	%
Programın olmaması	74	35,41	0	0,00	0	0,00
Öğretmenlerin eğitim eksikliği	60	28,71	21	10,05	0	0,00
Materyal eksikliği	30	14,35	29	13,88	9	4,31
Ders saati yetersizliği	20	9,57	37	17,70	19	9,09
Dersin amacına uygun kullanılmaması	8	3,83	42	20,10	14	6,70
Değerlendirmenin olmaması	6	2,87	20	9,57	23	11,00
Ders seçiminde öğrencilerin yeterince bilgilendirilmemesi	8	3,83	27	12,92	37	17,70
Derslik sayısında yetersizlik	3	1,44	21	10,05	27	12,92
Kaynak çeşitliliğine imkân tanınmaması	0	0,00	12	5,74	35	16,75
Derslerin bir güne sığdırılması	0	0,00	0	0,00	45	21,53
Toplam	209	100,00	209	100,00	209	100,00

Çalışmaya dâhil edilen velilere çocuklarının Kürtçe ders seçiminde ailelerinin ve diğer çevresel etmenlerin göz önünde bulundurulup bulundurulmadığı sorulmuş ve verdikleri yanıtlara ilişkin bulgular Tablo 7’de verilmiştir. Buna göre velilerin %41,95’i Kürtçe ders seçiminde aileleri ve diğer çevresel etmenlerin göz önünde bulundurulduğunu, %30,24’ü göz önünde bulundurulmadığını, %27,80’i ise kısmen göz önünde bulundurulduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 7: Kürtçe ders seçiminde aileniz ile diğer çevresel etmenler göz önünde bulunduruldu mu?

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Evet	86	41,95
Hayır	62	30,24
Kısmen	57	27,80
Toplam	205	100,00

Seçmeli Kürtçe dersine karşı veli tutumlarının değerlendirmek amacı ile hazırlanmış ölçeğe velilerin verdikleri yanıtlara ait bulgular aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

“Seçmeli derslerde niteliğin artırılması ve gerekli iyileştirmelerin yapılması gerektiğini düşünüyorum” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtlara ait bulgular Tablo 8’de verilmiştir. Buna göre velilerin %12,86’sı kesinlikle katılmıyorum, %7,14’ü katılmıyorum, %4,76’sı kararsızım, %26,19’u katılıyorum, %49,05’i ise kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Buna göre velilerin yaklaşık olarak yarısı seçmeli derslerde niteliğin artırılması ve gerekli iyileştirmelerin yapılması gerektiğini düşünmektedir. Kürtçe seçmeli dersinde müfredatın geliştirilmesi ve derslerinin niteliğinin artırılması çok büyük önem taşımaktadır. Derslerde okuma, dinleme ve yazma etkinlikleri geliştirilmektedir. Kürtçe dersi ile öğrencilerin Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni’nde belirlenen ölçülere göre kendilerini geliştirmeleri ve Kürtçe kelime haznelerini zenginleştirmeleri amaçlanmaktadır. Derslerdeki eksik taraflar iyi gözlemlenerek öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları göz önüne alınarak etkili öğretimde kullanılacak tüm yöntem ve teknikler geliştirilmelidir.

Tablo 8: Seçmeli derslerde niteliğin artırılması ve gerekli iyileştirmelerin yapılması gerektiğini düşünüyorum

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	27	12,86
Katılmıyorum	15	7,14
Kararsızım	10	4,76
Katılıyorum	55	26,19
Kesinlikle Katılıyorum	103	49,05
Toplam	210	100,00

“En az diğer zorunlu dersler kadar öğrencilerin gelişimleri açısından gerekli ve önemli olduğunu düşünüyorum” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtlara ait bulgular Tablo 9’da verilmiştir. Buna göre velilerin %11,90’ı kesinlikle katılmıyorum, %9,05’i katılmıyorum, %15,24’ü kararsızım, %29,52’si katılıyorum, %34,29’u ise kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Buna göre velilerin yarısından fazlası genel olarak Kürtçe seçmeli dersinin en az diğer zorunlu dersler kadar öğrencilerin gelişimleri açısından gerekli ve önemli olduğunu düşünmektedir. Kürtçe dersleri sayesinde öğrenciler ana dillerini öğrenmiş olacaklardır. Birçok öğrenci yaşadıkları bölgede aileleri ve diğer iletişim kurdukları insanlar tarafından kullanılan Kürtçeyi aslında bilmektedir ancak etkili bir şekilde iletişim kuramamaktadırlar. Dil zenginliktir. Kürtçe dersleri sayesinde öğrenciler farklı dil ve kültür ile tanışmış olacaklardır, böylece birbirleri ile kaynaşmaları da kolaylaşacaktır. Çevresindeki insanlar ile daha rahat diyaloga girebileceklerdir.

Tablo 9: En az diğer zorunlu dersler kadar öğrencilerin gelişimleri açısından gerekli ve önemli olduğunu düşünüyorum

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	25	11,90
Katılmıyorum	19	9,05
Kararsızım	32	15,24
Katılıyorum	62	29,52
Kesinlikle Katılıyorum	72	34,29
Toplam	210	100,00

“Çağdaş ve demokratik eğitimin bir zorunluluğu ve göstergesi olduğunu düşünüyorum” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtlara ait bulgular Tablo 10’da verilmiştir. Buna göre velilerin %14,83’ü kesinlikle katılmıyorum, %8,61’i katılmıyorum, %16,27’si kararsızım, %34,93’ü katılıyorum, %25,36’sı ise kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Buna göre velilerin yarısından fazlası Kürtçe seçmeli ders uygulamasının çağdaş ve demokratik eğitimin bir zorunluluğu ve göstergesi olduğunu düşünmektedir.

Tablo 10: Çağdaş ve demokratik eğitimin bir zorunluluğu ve göstergesi olduğunu düşünüyorum

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	31	14,83
Katılmıyorum	18	8,61
Kararsızım	34	16,27
Katılıyorum	73	34,93
Kesinlikle Katılıyorum	53	25,36
Toplam	209	100,00

“Ders sayısının veli, toplum ve öğrenci ihtiyaçları göz önüne alınarak artırılması gerektiğini düşünüyorum” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtlara ait

bulgular Tablo 11’de verilmiştir. Buna göre velilerin %12,44’ü kesinlikle katılmıyorum, %8,13’ü katılmıyorum, %10,53’ü kararsızım, %39,23’ü katılıyorum, %29,67’si ise kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Buna göre velilerin yarısından fazlası Kürtçe seçmeli ders sayısının veli, toplum ve öğrenci ihtiyaçları göz önüne alınarak artırılması gerektiğini düşünmektedir.

Tablo 11: Ders sayısının veli, toplum ve öğrenci ihtiyaçları göz önüne alınarak artırılması gerektiğini düşünüyorum

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	26	12,44
Katılmıyorum	17	8,13
Kararsızım	22	10,53
Katılıyorum	82	39,23
Kesinlikle Katılıyorum	62	29,67
Toplam	209	100,00

“Öğretmenlerin hizmet içi eğitimler ile desteklenmesi gerektiğini düşünüyorum” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtlara ait bulgular Tablo 12’de verilmiştir. Buna göre velilerin %9,13’ü kesinlikle katılmıyorum, %7,69’u katılmıyorum, %12,50’si kararsızım, %37,98’i katılıyorum, %32,69’u ise kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Buna göre velilerin yarısından fazlası Kürtçe seçmeli dersini öğretecek olan öğretmenlerin hizmet içi eğitimler ile desteklenmesi gerektiğini düşünmektedir. Kürtçe derslerinde programın olmaması, öğretmenlerin eğitim eksikliği, derslerde kullanılacak materyal eksikliği, ders saatlerinin yetersiz olması, derslerde değerlendirme yapılmaması, kaynak çeşitliliğinin bulunamaması önemli ölçüde sorunlar yaratmaktadır. Ancak bu sorunlardan en önemlisi dersi öğreten öğretmenlerin alanında uzman olamamasından kaynaklanmalıdır. Yaşanan öğretmen açığının giderilmesi amacıyla sadece Kürtçeyi bildiği için sertifika ile öğretmenlik yapılmasına izin verilen öğretmenlerin büyük çoğunluğunun daha iyi bir eğitime ihtiyaç duydukları görülmektedir. Bu öğretmenlerin dilin yapısı, dilin kullanımı, kelime bilgisi, bildiklerini doğru aktarma, öğrenciler ile doğru iletişim kurma gibi konularda hizmet içi eğitimler ile desteklenmesi oldukça önemlidir.

Tablo 12: Öğretmenlerin hizmet içi eğitimler ile desteklenmesi gerektiğini düşünüyorum

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	19	9,13
Katılmıyorum	16	7,69
Kararsızım	26	12,50
Katılıyorum	79	37,98
Kesinlikle Katılıyorum	68	32,69
Toplam	208	100,00

“Milli Eğitim Bakanlığı'nca dersin müfredatı uygun ve ayrıntılı olarak geliştirilmelidir” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtlara ait bulgular Tablo 13'te verilmiştir. Buna göre velilerin %11,06'sı kesinlikle katılmıyorum, %6,73'ü katılmıyorum, %12,50'si kararsızım, %29,33'ü katılıyorum, %40,38'i ise kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Buna göre velilerin yarısından fazlası Milli Eğitim Bakanlığı'nca dersin müfredatı uygun ve ayrıntılı olarak geliştirilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Tablo 13: Milli Eğitim Bakanlığı'nca dersin müfredatı uygun ve ayrıntılı olarak geliştirilmelidir

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	23	11,06
Katılmıyorum	14	6,73
Kararsızım	26	12,50
Katılıyorum	61	29,33
Kesinlikle Katılıyorum	84	40,38
Toplam	208	100,00

“Derse ait kitap ve materyallerin geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtlara ait bulgular Tablo 14'te verilmiştir. Buna göre velilerin %8,70'i kesinlikle katılmıyorum, %8,21'i katılmıyorum,

%10,63'ü kararsızım, %31,88'i katılıyorum, %40,58'i ise kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Velilerin neredeyse tamamına yakını Kürtçe seçmeli dersine ait kitap ve materyallerin geliştirilmesi gerektiğini düşünmektedir. 2012 yılında Kürtçe ders kitaplarının eğitim öğretim dönemine yetiştirilememesi nedeni ile yaşanan zorlukların ardından, günümüzde ders kitaplarının eğitim ve öğretim dönemi öncesinde hazır olduğu görülmektedir

Tablo 14: Derse ait kitap ve materyallerin geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	18	8,70
Katılmıyorum	17	8,21
Kararsızım	22	10,63
Katılıyorum	66	31,88
Kesinlikle Katılıyorum	84	40,58
Toplam	207	100,00

“Öğrenci Kürtçe dersini uygun görülen okul dışındaki diğer eğitim kurumlarında da alabilmelidir” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtlara ait bulgular Tablo 15’te verilmiştir. Buna göre velilerin %6,67’si kesinlikle katılmıyorum, %13,33’ü katılmıyorum, %15,71’i kararsızım, %25,24’ü katılıyorum, %39,05’i ise kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Buna göre velilerin yarısından fazlası öğrenci Kürtçe dersini uygun görülen okul dışındaki diğer eğitim kurumlarında da alabilmesi gerektiğini düşünmektedir. Velilerin vermiş olduğu yanıtlara göre öğrenciler okul derslerini desteklemek, kendini geliştirmek, sınavlara hazırlanmak amacı ile Türkçe, matematik, fen bilimleri, sosyal bilimler gibi dersler için özel ders alma, kursa gitme haklarına sahip olduğu gibi, aynı hak Kürtçe dersi için de sağlanmalıdır. Bu nedenle diğer dersler için destek sağlayan tüm kuruluşlarda Kürtçe dersleri açılmalıdır ve dileyen öğrenciler bu kurslara katılabilmelidir.

Tablo 15: Öğrenci Kürtçe dersini uygun görülen okul dışındaki diğer eğitim kurumlarında da alabilmelidir

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	14	6,67
Katılmıyorum	28	13,33
Kararsızım	33	15,71
Katılıyorum	53	25,24
Kesinlikle Katılıyorum	82	39,05
Toplam	210	100,00

“Ders seçiminde gerekli demokratik ilkelere uygun davranılarak, ders seçme süresince veli, öğretmen, okul arasında işbirliği sağlanmalıdır” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtlara ait bulgular Tablo 16’da verilmiştir. Buna göre velilerin %9,05’i kesinlikle katılmıyorum, %6,67’si katılmıyorum, %12,86’sı kararsızım, %29,52’si katılıyorum, %41,90’ı ise kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Velilerin çok ciddi bir oranı ders seçiminde gerekli demokratik ilkelere uygun davranılarak, ders seçme süresince veli, öğretmen, okul arasında işbirliğinin sağlanması gerektiğini düşünmektedir. Ortaokullar ve imam hatip ortaokullarının haftalık ders çizelgesinde bulunan derslerden ve ortaöğretim kurumları haftalık ders çizelgesinde bulunan derslerden veli ve öğrenci talebine göre açılacaktır. Her ne kadar adı geçen resmi internet sitesinde bu ibare bulunsa da dersin konusuyla ilgili kazanım testleri bulunmamıştır. Bu konuda ki yetersizlikler vardır en kısa zamanda tamamlanmalıdır.

Tablo 16: Ders seçiminde gerekli demokratik ilkelere uygun davranılarak, ders seçme süresince veli, öğretmen, okul arasında işbirliği sağlanmalıdır

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	19	9,05
Katılmıyorum	14	6,67
Kararsızım	27	12,86
Katılıyorum	62	29,52
Kesinlikle Katılıyorum	88	41,90
Toplam	210	100,00

“Kürtçe dil dersleri; üniversitelerce sertifikalandırılan, mümkünse söz konusu alanın lisansüstü programlarından mezun olan öğretmenler tarafından verilmelidir” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtlara ait bulgular Tablo 17’de verilmiştir. Buna göre velilerin %7,62’si kesinlikle katılmıyorum, %10’u katılmıyorum, %16,19’u kararsızım, %25,24’ü katılıyorum, %40,95’i ise kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Velilerin yarısından fazlası Kürtçe dil derslerinin; üniversitelerce sertifikalandırılan, mümkünse söz konusu alanın lisansüstü programlarından mezun olan öğretmenler tarafından verilmesi gerektiğini düşünmektedir. 2012 – 2013 eğitim öğretim yılında Diyarbakır ilinde Yaşayan Diller ve Lehçeler dersinde yer alan Kürtçe’yi seçen öğrenci sayısının 3 bin 883 olduğu kayıtlara geçmiştir. 2015 – 2016 eğitim öğretim yılında ise bu sayının arttığı ortaya çıkmıştır. Dersi sadece Kürt öğrencilerin değil Türk kökenli öğrencilerin de aldığı da görülmüştür. Milli Eğitim Bakanlığı’nca belirtilene göre 2015 -2016 eğitim öğretim yılında Kürtçe’yi seçen öğrenci sayısının Türkiye genelinde 21 bin olarak hesaplandığı belirtilmiştir. Yine Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan açıklamalar göz önüne alındığında Kürtçe sertifikası olan ücretli öğretmenlerin yetersiz olması durumunda Kürtçe bilen Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı, sosyal bilgiler öğretmenleri öncelikli tutulmak üzere Kürtçeyi bilen tüm öğretmenlerin ileride ders verebilecekleri belirtilmiştir. Bu şekilde öncelikli açığın kapatılması için MEB tarafından gerekli çalışmalar yapıldığı söylenebilir ancak yeterliliği konusunda aynı fikir öne sürülemez.

Tablo 17: Kürtçe dil dersleri; üniversitelerce sertifikalandırılan, mümkünse söz konusu alanın lisansüstü programlarından mezun olan öğretmenler tarafından verilmelidir

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	16	7,62
Katılmıyorum	21	10,00
Kararsızım	34	16,19
Katılıyorum	53	25,24
Kesinlikle Katılıyorum	86	40,95
Toplam	210	100,00

“Öğrencilerin talepleri doğrultusunda, Latin alfabesinin yanı sıra Arap alfabesiyle de verilebilmelidir” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtlara ait bulgular Tablo 18’de verilmiştir. Buna göre velilerin %13,81’i kesinlikle katılmıyorum, %12,38’i katılmıyorum, %21,43’ü kararsızım, %23,81’i katılıyorum, %28,57’si ise kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Velilerin yarısı derslerin öğrencilerin talepleri doğrultusunda, Latin alfabesinin yanı sıra Arap alfabesiyle de verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bir dilin tam anlamı ile öğrenilebilmesi için o dilin alfabesi de tüm yönleri ile kullanılmalıdır. Kürtçe seçmeli dersini Latin alfabesi ile birlikte harmanlayarak Arap alfabeleri ile öğrenmek, bu dili tam anlamı ile kavramak isteyen öğrencilerin en doğal hakkıdır. Ders kitaplarına alfabeyi tanıtan, öğreten bölümler eklenmeli ve ders bu doğrultuda işlenmelidir. Örneğin kitaplara Osmanlıca derslerinde olduğu gibi Kürtçe metinler eklenerek öğretim zenginleştirilmelidir.

Tablo 18: Öğrencilerin talepleri doğrultusunda, Latin alfabesinin yanı sıra Arap alfabesiyle de verilebilmelidir

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	29	13,81
Katılmıyorum	26	12,38
Kararsızım	45	21,43
Katılıyorum	50	23,81
Kesinlikle Katılıyorum	60	28,57
Toplam	210	100,00

“Ders saatlerinin yetersiz olduğunu düşünüyorum” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtlara ait bulgular Tablo 19’da verilmiştir. Buna göre velilerin %10,63’ü kesinlikle katılmıyorum, %15,46’sı katılmıyorum, %20,29’u kararsızım, %26,57’si katılıyorum, %27,05’i ise kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Buna göre velilerin yarısı ders saatlerinin yetersiz olduğunu düşünmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı’nca belirlenen seçmeli Kürtçe ders saati haftada 2 saattir. Diğer seçmeli derslere bakıldığında ise haftalık ders saatlerinin 4 saate kadar çıkabildiği görülmektedir. Bu nedenle Seçmeli Kürtçe ders saatlerini de diğer dersler ile eşit standartlara ulaştırıp, öğrencilere 4 saate kadar dersi seçme hakkı tanınmalıdır.

Tablo 19: Ders saatlerinin yetersiz olduğunu düşünüyorum

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	22	10,63
Katılmıyorum	32	15,46
Kararsızım	42	20,29
Katılıyorum	55	26,57
Kesinlikle Katılıyorum	56	27,05
Toplam	207	100,00

“Derslerin verimli yürütüldüğünü düşünüyorum” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtlara ait bulgular Tablo 20’de verilmiştir. Buna göre velilerin

%21,36'sı kesinlikle katılmıyorum, %22,82'si katılmıyorum, %28,16'sı kararsızım, %16,02'si katılıyorum, %11,65'i ise kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Buna göre velilerin yaklaşık olarak yarısı derslerin verimli yürütüldüğünü düşünmemektedir, bu konuda olumlu yanıt belirten velilerin oranı ise oldukça düşüktür. Bulgulara göre derslerin daha verimli işlenmesi gerektiğini ve velilerin beklentilerinin de bu yönde olduğunu söyleyebiliriz. Öğrencilerin günlük olarak konuşup, yazıp ve okudukları dışında Kürtçe dilinin tarihinden itibaren, geçirdiği aşamaları da konu alan, dili tam olarak anlayabilecekleri ve daha etkin kullanabilecekleri bir eğitim verilmelidir. Derslerin verimliliği ders sayısından bağımsız olarak düşünülmesi, ders sayısı az da olsa, öğrenci dersten çıktığından yeni bilgiler edinmiş olabilmelidir.

Tablo 20: Derslerin verimli yürütüldüğünü düşünüyorum

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	44	21,36
Katılmıyorum	47	22,82
Kararsızım	58	28,16
Katılıyorum	33	16,02
Kesinlikle Katılıyorum	24	11,65
Toplam	206	100,00

“Kürtçe seçmeli dersi öğrencilerin öz güvenlerini artırmaktadır” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtlara ait bulgular Tablo 21’de verilmiştir. Buna göre velilerin %19,62’si kesinlikle katılmıyorum, %12,92’si katılmıyorum, %16,75’i kararsızım, %25,36’sı katılıyorum, %25,36’sı ise kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Buna göre velilerin yarısı Kürtçe seçmeli dersinin öğrencilerin öz güvenlerini artırdığını düşünmektedir. Kürtçe dili öğrencilerin kendilerini ifade etmeyi, konuşmayı, anlaşmayı, tartışmayı, duygu ve düşüncelerini göstermeyi bildikleri ve günlük yaşamlarında kullandıkları dildir. Bu nedenle öğrenci okula geldiğinde Kürtçeyi bir kenara bırakması istenir ise öğrenci kendini en iyi bildiği yol ile ifade edememe durumu ile karşı karşıya kalacaktır. Okulda Kürtçe derslerinin verilmesi ise tam aksine öğrenciye özgüven sağlayacaktır. Hayatının doğal akışı

içerisinde, günlük yaşamının parçası olan Kürtçeyi kullanmak öğrenciyi rahatlatacaktır. Rahat olan öğrenci daha özgüvenli ve güçlü bir duruş sergileyecektir.

Tablo 21: Kürtçe seçmeli dersi öğrencilerin öz güvenlerini artırmaktadır

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	41	19,62
Katılmıyorum	27	12,92
Kararsızım	35	16,75
Katılıyorum	53	25,36
Kesinlikle Katılıyorum	53	25,36
Toplam	209	100,00

“Öğrencilerin istemedikleri halde Kürtçe seçmeli dersini almak zorunda kaldığını düşünüyorum” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtlara ait bulgular Tablo 22’de verilmiştir. Buna göre velilerin %31,90’ı kesinlikle katılmıyorum, %16,67’si katılmıyorum, %19,05’i kararsızım, %17,14’ü katılıyorum, %15,24’ü ise kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Buna göre öğrencilerin istemedikleri halde Kürtçe seçmeli dersini almak zorunda kaldığını düşünen velilerin oranı, bu şekilde düşünmeyen velilere oranla daha düşüktür. Yani veliler çoğunlukla öğrencilerin istemedikleri halde Kürtçe seçmeli dersini almak zorunda kaldığını düşünmemektedir.

Tablo 22: Öğrencilerin istemedikleri halde Kürtçe seçmeli dersini almak zorunda kaldığını düşünüyorum

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	67	31,90
Katılmıyorum	35	16,67
Kararsızım	40	19,05
Katılıyorum	36	17,14

Kesinlikle Katılıyorum	32	15,24
Toplam	210	100,00

Velilerin seçmeli Kürtçe dersi hakkındaki sorulara verdikleri yanıtların ortalama (X) ve standart sapma (S) değerlerine ait bulgular Tablo 23’te verilmiştir.

“Seçmeli derslerde niteliğin artırılması ve gerekli iyileştirmelerin yapılması gerektiğini düşünüyorum” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtların ortalama \pm standart sapma değeri $3,91 \pm 1,41$ olarak hesaplanmıştır.

“En az diğer zorunlu dersler kadar öğrencilerin gelişimleri açısından gerekli ve önemli olduğunu düşünüyorum” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtların ortalama \pm standart sapma değeri $3,65 \pm 1,35$ olarak hesaplanmıştır.

“Çağdaş ve demokratik eğitimin bir zorunluluğu ve göstergesi olduğunu düşünüyorum” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtların ortalama \pm standart sapma değeri $3,47 \pm 1,35$ olarak hesaplanmıştır.

“Ders sayısının veli, toplum ve öğrenci ihtiyaçları göz önüne alınarak artırılması gerektiğini düşünüyorum” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtların ortalama \pm standart sapma değeri $3,66 \pm 1,32$ olarak hesaplanmıştır.

“Öğretmenlerin hizmet içi eğitimler ile desteklenmesi gerektiğini düşünüyorum” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtların ortalama \pm standart sapma değeri $3,77 \pm 1,24$ olarak hesaplanmıştır.

“Milli Eğitim Bakanlığı'nca dersin müfredatı uygun ve ayrıntılı olarak geliştirilmelidir” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtların ortalama \pm standart sapma değeri $3,81 \pm 1,33$ olarak hesaplanmıştır.

“Derse ait kitap ve materyallerin geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtların ortalama \pm standart sapma değeri $3,87 \pm 1,27$ olarak hesaplanmıştır.

“Öğrenci Kürtçe dersini uygun görülen okul dışındaki diğer eğitim kurumlarında da alabilmelidir” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtların ortalama \pm standart sapma değeri $3,77 \pm 1,28$ olarak hesaplanmıştır.

“Ders seçiminde gerekli demokratik ilkelere uygun davranılarak, ders seçme süresince veli, öğretmen, okul arasında işbirliği sağlanmalıdır” ifadesine velilerin

vermiş oldukları yanıtların ortalama \pm standart sapma değeri $3,89 \pm 1,27$ olarak hesaplanmıştır.

“Kürtçe dil dersleri; üniversitelerce sertifikalandırılan, mümkünse söz konusu alanın lisansüstü programlarından mezun olan öğretmenler tarafından verilmelidir” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtların ortalama \pm standart sapma değeri $3,82 \pm 1,28$ olarak hesaplanmıştır.

“Öğrencilerin talepleri doğrultusunda, Latin alfabesinin yanı sıra Arap alfabesiyle de verilebilmelidir” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtların ortalama \pm standart sapma değeri $3,41 \pm 1,38$ olarak hesaplanmıştır.

“Ders saatlerinin yetersiz olduğunu düşünüyorum” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtların ortalama \pm standart sapma değeri $3,44 \pm 1,32$ olarak hesaplanmıştır.

“Derslerin verimli yürütüldüğünü düşünüyorum” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtların ortalama \pm standart sapma değeri $2,74 \pm 1,28$ olarak hesaplanmıştır.

“Kürtçe seçmeli dersi öğrencilerin öz güvenlerini artırmaktadır” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtların ortalama \pm standart sapma değeri $3,24 \pm 1,46$ olarak hesaplanmıştır.

“Öğrencilerin istemedikleri halde Kürtçe seçmeli dersini almak zorunda kaldığını düşünüyorum” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtların ortalama \pm standart sapma değeri $2,67 \pm 1,46$ olarak hesaplanmıştır.

Tablo 23: Seçmeli Kürtçe Dersi Hakkındaki Görüslere Ait Ortalama (X) ve Standart Sapma (S) Bulguları

Değişkenler	n	Kayıp n	X	S
Seçmeli derslerde niteliğin artırılması ve gerekli iyileştirmelerin yapılması gerektiğini düşünüyorum	210	3	3,91	1,41
En az diğer zorunlu dersler kadar öğrencilerin gelişimleri açısından gerekli ve önemli olduğunu düşünüyorum	210	3	3,65	1,35
Çağdaş ve demokratik eğitimin bir zorunluluğu ve göstergesi olduğunu düşünüyorum	209	4	3,47	1,35
Ders sayısının veli, toplum ve öğrenci ihtiyaçları göz önüne alınarak artırılması gerektiğini düşünüyorum	209	4	3,66	1,32
Öğretmenlerin hizmet içi eğitimler ile desteklenmesi gerektiğini düşünüyorum	208	5	3,77	1,24
Milli Eğitim Bakanlığı'nca dersin müfredatı uygun ve ayrıntılı olarak geliştirilmelidir	208	5	3,81	1,33
Derse ait kitap ve materyallerin geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum	207	6	3,87	1,27
Öğrenci Kürtçe dersini uygun görülen okul dışındaki diğer eğitim kurumlarında da alabilmelidir	210	3	3,77	1,28
Ders seçiminde gerekli demokratik ilkelere uygun davranılarak, ders seçme	210	3	3,89	1,27

süresince veli, öğretmen, okul arasında işbirliği sağlanmalıdır				
Kürtçe dil dersleri; üniversitelerce sertifikalandırılan, mümkünse söz konusu alanın lisansüstü programlarından mezun olan öğretmenler tarafından verilmelidir	210	3	3,82	1,28
Öğrencilerin talepleri doğrultusunda, Latin alfabesinin yanı sıra Arap alfabesiyle de verilebilmelidir	210	3	3,41	1,38
Ders saatlerinin yetersiz olduğunu düşünüyorum	207	6	3,44	1,32
Derslerin verimli yürütüldüğünü düşünüyorum	206	7	2,74	1,28
Kürtçe seçmeli dersi öğrencilerin öz güvenlerini artırmaktadır	209	4	3,24	1,46
Öğrencilerin istemedikleri halde Kürtçe seçmeli dersini almak zorunda kaldığını düşünüyorum	210	3	2,67	1,46

Seçmeli Kürtçe dersine karşı veli tutumlarının değerlendirmek amacı ile hazırlanmış ölçeğe uygulanan güvenilirlik analizi sonuçlarına ait bulgular Tablo 25'te verilmiştir.

Güvenilirlik analizi, daha önceden belirlenmiş bir ölçek türüne göre hazırlanmış ankete verilen yanıtların tutarlılığını ölçer. Seçmeli Kürtçe dersine ait veli tutumlarının incelenmesi amacı ile hazırlanmış olan ölçeğin çalışmaya katılan tüm veliler tarafından aynı düzeyde algılandığını söyleyebiliriz. Hesaplanan Cronbach's alfa değeri bize hazırlanan ölçeğe verilen yanıtların ne kadar tutarlı olduğunu göstermektedir. Bu nedenle ölçeğe güvenilirlik analizi uygulanmış ve ölçek yüksek derecede güvenilir bulunmuştur.⁶⁷

⁶⁸<http://www.ekonomianaliz.com/guvenilirlik-analizi-reliability-analysis>, Erişim Tarihi: 10.06.2016

Güvenilirlik skalasına ait bilgiler ise Tablo 24’te verilmiştir. Buna göre Cronbach’s alfa değeri 0 ile 0,40 arasında ise ölçek güvenilir değil, 0,40 ile 0,60 arasında ise ölçek düşük güvenilirlikte, 0,60 ile 0,80 arasında ise ölçek oldukça güvenilir, 0,80 ile 1,00 arasında ise ölçek yüksek derecede güvenilirdir.

Tablo 24: Güvenilirlik Skalası

Cronbach’s Alfa	Güvenilirlik
0 ile 0,40 arası	Güvenilir Değil
0,40 ile 0,60 arası	Düşük Güvenilirlik
0,60 ile 0,80 arası	Oldukça Güvenilir
0,80 ile 1,00 arası	Yüksek Derecede Güvenilir

“Seçmeli derslerde niteliğin artırılması ve gerekli iyileştirmelerin yapılması gerektiğini düşünüyorum” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtların ortalama \pm standart sapma değeri $3,91 \pm 1,41$ olarak hesaplanmıştır. Bu ifadenin sahip olduğu ortalama değeri ile “Katılıyorum” yanıtına yakın bir değer aldığı görülmektedir.

“En az diğer zorunlu dersler kadar öğrencilerin gelişimleri açısından gerekli ve önemli olduğunu düşünüyorum” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtların ortalama \pm standart sapma değeri $3,65 \pm 1,35$ olarak hesaplanmıştır. Bu ifadenin sahip olduğu ortalama değeri ile “Katılıyorum” yanıtına yakın bir değer aldığı görülmektedir.

“Çağdaş ve demokratik eğitimin bir zorunluluğu ve göstergesi olduğunu düşünüyorum” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtların ortalama \pm standart sapma değeri $3,47 \pm 1,35$ olarak hesaplanmıştır. Bu ifadenin sahip olduğu ortalama değeri ile “Kararsızım” yanıtına yakın bir değer aldığı görülmektedir.

“Ders sayısının veli, toplum ve öğrenci ihtiyaçları göz önüne alınarak artırılması gerektiğini düşünüyorum” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtların ortalama \pm standart sapma değeri $3,66 \pm 1,32$ olarak hesaplanmıştır. Bu ifadenin sahip olduğu ortalama değeri ile “Katılıyorum” yanıtına yakın bir değer aldığı görülmektedir.

“Öğretmenlerin hizmet içi eğitimler ile desteklenmesi gerektiğini düşünüyorum” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtların ortalama \pm standart sapma değeri $3,77 \pm 1,24$ olarak hesaplanmıştır. Bu ifadenin sahip olduğu ortalama değeri ile “Katılıyorum” yanıtına yakın bir değer aldığı görülmektedir.

“Milli Eğitim Bakanlığı'nca dersin müfredatı uygun ve ayrıntılı olarak geliştirilmelidir” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtların ortalama \pm standart sapma değeri $3,81 \pm 1,33$ olarak hesaplanmıştır. Bu ifadenin sahip olduğu ortalama değeri ile “Katılıyorum” yanıtına yakın bir değer aldığı görülmektedir.

“Derse ait kitap ve materyallerin geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtların ortalama \pm standart sapma değeri $3,87 \pm 1,27$ olarak hesaplanmıştır. Bu ifadenin sahip olduğu ortalama değeri ile “Katılıyorum” yanıtına yakın bir değer aldığı görülmektedir.

“Öğrenci Kürtçe dersini uygun görülen okul dışındaki diğer eğitim kurumlarında da alabilmelidir” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtların ortalama \pm standart sapma değeri $3,77 \pm 1,28$ olarak hesaplanmıştır. Bu ifadenin sahip olduğu ortalama değeri ile “Katılıyorum” yanıtına yakın bir değer aldığı görülmektedir.

“Ders seçiminde gerekli demokratik ilkelere uygun davranılarak, ders seçme süresince veli, öğretmen, okul arasında işbirliği sağlanmalıdır” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtların ortalama \pm standart sapma değeri $3,89 \pm 1,27$ olarak hesaplanmıştır. Bu ifadenin sahip olduğu ortalama değeri ile “Katılıyorum” yanıtına yakın bir değer aldığı görülmektedir.

“Kürtçe dil dersleri; üniversitelerce sertifikalandırılan, mümkünse söz konusu alanın lisansüstü programlarından mezun olan öğretmenler tarafından verilmelidir” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtların ortalama \pm standart sapma değeri $3,82 \pm 1,28$ olarak hesaplanmıştır. Bu ifadenin sahip olduğu ortalama değeri ile “Katılıyorum” yanıtına yakın bir değer aldığı görülmektedir.

“Öğrencilerin talepleri doğrultusunda, Latin alfabesinin yanı sıra Arap alfabesiyle de verilebilmelidir” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtların ortalama \pm standart sapma değeri $3,41 \pm 1,38$ olarak hesaplanmıştır. Bu ifadenin sahip olduğu ortalama değeri ile “Kararsızım” yanıtına yakın bir değer aldığı görülmektedir.

“Ders saatlerinin yetersiz olduğunu düşünüyorum” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtların ortalama \pm standart sapma değeri $3,44 \pm 1,32$ olarak hesaplanmıştır. Bu ifadenin sahip olduğu ortalama değeri ile “Kararsızım” yanıtına yakın bir değer aldığı görülmektedir.

“Derslerin verimli yürütüldüğünü düşünüyorum” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtların ortalama \pm standart sapma değeri $2,74 \pm 1,28$ olarak hesaplanmıştır. Bu ifadenin sahip olduğu ortalama değeri ile “Kararsızım” yanıtına yakın bir değer aldığı görülmektedir.

“Kürtçe seçmeli dersi öğrencilerin öz güvenlerini artırmaktadır” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtların ortalama \pm standart sapma değeri $3,24 \pm 1,46$ olarak hesaplanmıştır. Bu ifadenin sahip olduğu ortalama değeri ile “Kararsızım” yanıtına yakın bir değer aldığı görülmektedir.

“Öğrencilerin istemedikleri halde Kürtçe seçmeli dersini almak zorunda kaldığını düşünüyorum” ifadesine velilerin vermiş oldukları yanıtların ortalama \pm standart sapma değeri $2,67 \pm 1,46$ olarak hesaplanmıştır. Bu ifadenin sahip olduğu ortalama değeri ile “Kararsızım” yanıtına yakın bir değer aldığı görülmektedir.

Tablo 25: Güvenilirlik Analizi

Değişkenler	Öge İstatistikleri	
	X	S
Seçmeli derslerde niteliğin artırılması ve gerekli iyileştirmelerin yapılması gerektiğini düşünüyorum	3,91	1,41
En az diğer zorunlu dersler kadar öğrencilerin gelişimleri açısından gerekli ve önemli olduğunu düşünüyorum	3,65	1,35
Çağdaş ve demokratik eğitimin bir zorunluluğu ve göstergesi olduğunu düşünüyorum	3,47	1,35
Ders sayısının veli, toplum ve öğrenci ihtiyaçları göz önüne alınarak artırılması gerektiğini düşünüyorum	3,66	1,32
Öğretmenlerin hizmet içi eğitimler ile desteklenmesi gerektiğini düşünüyorum	3,77	1,24
Milli Eğitim Bakanlığı'nca dersin müfredatı uygun ve ayrıntılı olarak geliştirilmelidir	3,81	1,33
Derse ait kitap ve materyallerin geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum	3,87	1,27
Öğrenci Kürtçe dersini uygun görülen okul dışındaki diğer eğitim kurumlarında da alabilmelidir	3,77	1,28
Ders seçiminde gerekli demokratik ilkelere uygun davranılarak, ders seçme süresince veli, öğretmen, okul arasında işbirliği sağlanmalıdır	3,89	1,27
Kürtçe dil dersleri; üniversitelerce sertifikalandırılan, mümkünse söz konusu alanın lisansüstü programlarından mezun olan öğretmenler tarafından verilmelidir	3,82	1,28
Öğrencilerin talepleri doğrultusunda, Latin alfabesinin yanı sıra Arap alfabesiyle de verilebilmelidir	3,41	1,38
Ders saatlerinin yetersiz olduğunu düşünüyorum	3,44	1,32
Derslerin verimli yürütüldüğünü düşünüyorum	2,74	1,28
Kürtçe seçmeli dersi öğrencilerin öz güvenlerini artırmaktadır	3,24	1,46
Öğrencilerin istemedikleri halde Kürtçe seçmeli dersini almak zorunda kaldığını düşünüyorum	2,67	1,46

5 öge ile yapılan güvenilirlik analizinde Cronbach's alfa değeri 0,507 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu Cronbach's alfa değerine baktığımızda ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu söyleyebiliriz.

Güvenilirlik İstatistikleri	
Cronbach's alfa	n
0,817	5

5 değişkenin (Ortalaması \pm Std.Sapma) değerleri ($11,420 \pm 1,875$), varyansı ise 3,515 olarak hesaplanmıştır.

Ölçek İstatistikleri			
Ortalama	Varyans	Std. Sapma	n
53,170	129,588	11,384	15

Seçmeli Kürtçe dersine karşı veli tutumlarının değerlendirmek amacı ile hazırlanmış ölçeğe uygulanan faktör analizi sonuçlarına ait bulgular Tablo 26'da verilmiştir.

Örneklem büyüklüğü açısından faktör analizi için veri yapısının uygunluğunu test etmek için kullanılan bir yöntem ise Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi sonuçlarıdır. KMO değeri 0 ile 1 arasında değişir. Kısmi korelasyonlar sıfıra yaklaştıkça KMO değeri 1'e yaklaşır. KMO=0 olduğunda, her bir değişkenin diğer değişkenler tarafından hatasız olarak mükemmel bir biçimde kestirildiği anlaşılır. İyi bir faktörleşme elde edebilmek için KMO'nun 0,80'in üzerinde olması istenir. Çoğu zaman KMO değerinin 0,60'ın üzerinde olması da yeterlidir.

İncelenen değişkenler arasında dikkate değer bir ilişki olmadığında, faktör analizinin amaçlarından olan bağımsızlaştırma bir amaç olmayacak ve boyut indirgemekten de bir kazanç sağlanmayacaktır. Bu çerçevede, en azından bazı değişkenler arasındaki anlamlı korelasyonların varlığının istatistiksel açıdan tümel olarak ortaya konması gerekir. Bu amaçla Bartlett testinden yararlanılır. Bu testle korelasyon matrisinin 0'dan farklı bir matris olduğu test edilir.

Öz değer kavramına genel olarak bakıldığında, bu kavram, bir faktörle p kadar orijinal değişken arasındaki ilişki katsayılarının, diğer bir deyişle faktör yüklerinin kareleri toplamı olarak tanımlanabilir. Bir faktörün öz değeri, faktörle orijinal değişken arasındaki ilişkinin gücünü yansıtır. Öz değerler, faktörlerce

açıklanan varyansı hesaplamada ve faktör sayısına karar vermede kullanılır. Öz değeri 1'in üzerinde olan faktörler "önemli faktörler" olarak dikkate alınırken, öz değeri 1'in altında olan faktörler "önemsiz faktörler" olarak nitelendirilir.

Faktör yük değerleri, maddelerin faktörlerle olan ilişkisini açıklayan bir katsayıdır. Maddelerin yer aldıkları faktördeki yük değerlerinin yüksek olması beklenir. Bir faktörle yüksek düzeyde ilişki veren maddelerin oluşturduğu bir küme varsa bu bulgu, o maddelerin birlikte söz konusu yapıyı ölçtüğü anlamına gelir. Bir maddenin 0,30 düzeyinden faktör yükü, faktör tarafından açıklanan varyansın %9 olduğunu ($0,30^2 = 0,09$) gösterir. Genel olarak 0,60 ve üstündeki yük değeri yüksek, 0,3-0,59 arası yük değeri orta düzeyde büyüklük olarak tanımlanır⁶⁸.

Literatürde, bir maddenin faktör yük değeri için asgari büyüklüğün 0,30 olması yönünde genel bir görüş bulunmaktadır. Ancak bu büyüklüğün 0,40 olması gerektiğini savunan görüşlerde bulunmaktadır.

Öncelikle uygulana KMO testi sonucunda veri yapımızın faktör analizi için uygun olduğu tespit edilmiştir (KMO = 0,846). Bartlett Küresellik Testi Sonucunda ise değişkenlerimiz arasında anlamlı ilişkilerin bulunduğu, faktör analizi sonucunda anlamlı faktörleşmeler elde edilebileceği görülmüştür.

KMO ve Bartlett's Küresellik Testi		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.	of	0,846
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	1346
	df	105
	Sig.	0

Özdeğeri 1'den büyük 3 faktör bulunmaktadır. Başka bir deyişle yapımızda 3 tane önemli faktör bulunmaktadır ve uygulanan faktör analizi sonucunda ölçek 3 boyutta açıklanabilmektedir. "Derse ait kitap ve materyallerin geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum" boyutu varyansın %39,433'ünü, "Kürtçe seçmeli dersi öğrencilerin öz güvenlerini artırmaktadır" boyutu varyansın %12,346'sını,

⁶⁹ Hüseyin Tatlıdil, **Parametrik Olmayan Testler (Türkçe), Uygulamalı İstatistik Lisans Üstü Yaz Okulu Ders Notları**, TÜBİTAK- Çanakkale, 1984, s.35-36.

“Öğrencilerin talepleri doğrultusunda, Latin alfabesinin yanı sıra Arap alfabesiyle de verilebilmelidir” boyutu ise varyansın %7,573’ünü açıklayabilmektedir. 3 boyut tarafından varyansın %59,352’si açıklanabilmektedir. Bulgulara göre ölçek içerisindeki bu 3 madde ölçeğin temelini yani temel konularını göstermektedir. Ölçek içerisindeki diğer tüm maddeleri bu 3 boyut altında toplayabiliriz.

Tablo 26: Faktör Analizi

Faktörle r	Toplam Varyans Açıklanma Oranı					
	Başlangıç Özdeğerleri			Dönüştürülmüş Sonuçlar		
	Toplam	Açıklanan Varyans (%)	Toplam Açıklanan Varyans (%)	Toplam	Açıklanan Varyans (%)	Toplam Açıklanan Varyans (%)
1	5,915	39,433	39,433	5,915	39,433	39,433
2	1,852	12,346	51,779	1,852	12,346	51,779
3	1,136	7,573	59,352	1,136	7,573	59,352
4	0,992	6,612	65,964			
5	0,806	5,373	71,338			
6	0,723	4,819	76,156			
7	0,669	4,462	80,618			
8	0,628	4,190	84,808			
9	0,510	3,399	88,207			
10	0,442	2,949	91,155			
11	0,352	2,346	93,502			
12	0,311	2,072	95,574			
13	0,253	1,685	97,258			
14	0,233	1,552	98,81			
15	0,178	1,190	100			

Faktör analizi sonucunda tüm faktör yük değerlerinin 0,300’ün üzerinde olduğu ve tüm maddelerin kapsam geçerliliği ile örtüştüğü görülmüştür. Buna göre ölçek 3 boyuttan ve 15 maddeden oluşmaktadır.

Maddelerin Faktör Yük Değerleri			
Faktörler	Yük Değerleri		
	1	2	3
Seçmeli derslerde niteliğin artırılması ve gerekli iyileştirmelerin yapılması gerektiğini düşünüyorum	,719	(.
En az diğer zorunlu dersler kadar öğrencilerin gelişimleri açısından gerekli ve önemli olduğunu düşünüyorum	,690	(.
Çağdaş ve demokratik eğitimin bir zorunluluğu ve göstergesi olduğunu düşünüyorum	,752	(.
Ders sayısının veli, toplum ve öğrenci ihtiyaçları göz önüne alınarak artırılması gerektiğini düşünüyorum	,724	(.
Öğretmenlerin hizmet içi eğitimler ile desteklenmesi gerektiğini düşünüyorum	,758	(.
Milli Eğitim Bakanlığı'nca dersin müfredatı uygun ve ayrıntılı olarak geliştirilmelidir	,783	(.
Derse ait kitap ve materyallerin geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum	,772	(.
Öğrenci Kürtçe dersini uygun görülen okul dışındaki diğer eğitim kurumlarında da alabilmelidir	,555	(.
Ders seçiminde gerekli demokratik ilkelere uygun davranılarak, ders seçme süresince veli, öğretmen, okul arasında işbirliği sağlanmalıdır	,751	(.
Kürtçe dil dersleri; üniversitelerce sertifikalandırılan, mümkünse söz konusu alanın lisansüstü programlarından mezun olan öğretmenler tarafından verilmelidir	,722	(.
Öğrencilerin talepleri doğrultusunda, Latin alfabesinin yanı sıra Arap alfabesiyle de verilebilmelidir			,756
Ders saatlerinin yetersiz olduğunu düşünüyorum		,575	(
Derslerin verimli yürütüldüğünü düşünüyorum		,686	(
Kürtçe seçmeli dersi öğrencilerin öz güvenlerini artırmaktadır		,725	(
Öğrencilerin istemedikleri halde Kürtçe seçmeli dersini almak zorunda kaldığını düşünüyorum		,642	(

ExtractionMethod: Principal Component Analysis.

a. 3 componentsextracted.

Seçmeli Kürtçe dersine karşı veli tutum toplam puanlarına uygulanan normallik testlerine ait bulgular Tablo 27'de verilmiştir.Ho hipotezi yokluk hipotezi

demektir. Kısaca doğruluğu bir araştırma ya da deney ile test edilmeye çalışılan öngörülerdir. Hipotez testlerinin tamamı H_0 hipotezinin doğru olduğu varsayımı altında gerçekleştirilir. H_0 hipotezine alternatif olarak öngörülen hipoteze ise H_1 (seçenek hipotezi) denir. H_0 hipotezinin reddedildiği durumlara otomatikman alternatif, seçenek hipotezi kabul edilir.

H_{01} : Seçmeli Kürtçe Dersi Veli Tutum Ölçeği Toplam Puanı ile normal dağılım arasında fark yoktur.

H_{s1} : Seçmeli Kürtçe Dersi Veli Tutum Ölçeği Toplam Puanı ile normal dağılım arasında fark vardır.

Kolmogrov Smirnov Testi sonucuna göre $p < 0,05$ olduğundan H_0 hipotezi reddedilmiştir. Yani dağılımın normal dağılımdan anlamlı bir farklılık sergilediği gözlemlenmiştir.

Tablo 27: Normallik Testi

Kolmogorov-Smirnov			
ÖLÇEK TOPLAM PUANI	İstatistik	df	P Değeri
	0,096	213	< 0,001

Velilerin seçmeli Kürtçe dersi hakkındaki görüşlerine ait puanlarının velilerin cinsiyetlerine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçlarına ait bulgular Tablo 28’de verilmiştir.

H_{02} : Seçmeli Kürtçe Dersi Veli Tutum Ölçeği Toplam Puanı cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermemektedir.

H_{s2} : Seçmeli Kürtçe Dersi Veli Tutum Ölçeği Toplam Puanı cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermektedir.

Mann Whitney U Testi sonucunda, Seçmeli Kürtçe Dersi Veli Tutum Puanı ile cinsiyet sıralamalar ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > 0,05$). Yani velilerin seçmeli Kürtçe dersi hakkındaki görüşleri cinsiyetlerine göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 28: Velilerin Seçmeli Kürtçe Dersi Hakkındaki Görüşlerine Ait Puanlarının Velilerin Cinsiyetlerine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

n	Değişke	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	Mann Whitney-U	p
t	Cinsiyet	Kadın	92	99,77	4900,5	0,135
		Erkek	121	112,50		
		Toplam	213			

Velilerin seçmeli Kürtçe dersi hakkındaki görüşlerine ait puanlarının velilerin çocuklarının seçmeli Kürtçe dersindeki motivasyonu ile zorunlu derslerdeki motivasyonu arasında fark olup olmadığına dair görüşlerine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçlarına ait bulgular Tablo 29’da verilmiştir.

Ho3: Seçmeli Kürtçe Dersi Veli Tutum Ölçeği Toplam Puanı “çocuğunuzun seçmeli Kürtçe dersindeki motivasyonu ile zorunlu derslerdeki motivasyonu arasındaki fark var mıdır?” değişkenine göre farklılık göstermemektedir.

Hs3: Seçmeli Kürtçe Dersi Veli Tutum Ölçeği Toplam Puanı “çocuğunuzun seçmeli Kürtçe dersindeki motivasyonu ile zorunlu derslerdeki motivasyonu arasındaki fark var mıdır?” değişkenine göre farklılık göstermektedir.

Mann Whitney U Testi sonucunda, Seçmeli Kürtçe Dersi Veli Tutum Puanı ile velilerin çocuklarının seçmeli Kürtçe dersindeki motivasyonu ile zorunlu derslerdeki motivasyonu arasında fark olup olmadığına dair görüşlerine ait sıralamalar ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$). Yani velilerin seçmeli Kürtçe dersi hakkındaki görüşleri üzerinde çocuklarının seçmeli Kürtçe dersindeki motivasyonu ile zorunlu derslerdeki motivasyonu arasında fark olup olmadığına dair izlenimlerinin bir etkisi bulunmamaktadır.

Tablo 29: Velilerin Seçmeli Kürtçe Dersi Hakkındaki Görüşlerine Ait Puanlarının Velilere Yöneltilen "Çocuğunuzun seçmeli Kürtçe dersindeki motivasyonu ile zorunlu derslerdeki motivasyonu arasındaki fark var mıdır?" Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Değişken	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	Mann Whitney-U	p
Çocuğunuzun seçmeli Kürtçe dersindeki motivasyonu ile zorunlu derslerdeki motivasyonu arasındaki fark var mıdır?	Evet	134	103,12	4473,0	0,705
	Hayır	69	99,83		
	Toplam	203			

Velilerin seçmeli Kürtçe dersi hakkındaki görüşlerine ait puanlarının velilerin Kürtçe seçmeli ders uygulamasını nasıl bulduklarına dair görüşleri arasında fark olup olmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonuçlarına ait bulgular Tablo 30'da verilmiştir.

Ho4: Seçmeli Kürtçe Dersi Veli Tutum Ölçeği Toplam Puanı "Kürtçe seçmeli ders uygulamasını nasıl buluyorsunuz?" değişkenine göre farklılık göstermemektedir.

Hs4: Seçmeli Kürtçe Dersi Veli Tutum Ölçeği Toplam Puanı "Kürtçe seçmeli ders uygulamasını nasıl buluyorsunuz?" değişkenine göre farklılık göstermektedir.

Mann Whitney U Testi sonucunda, Seçmeli Kürtçe Dersi Veli Tutum Puanı ile velilerin seçmeli Kürtçe ders uygulamasını nasıl bulduklarına dair görüşlerine ait sıralamalar ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$). Yani sonuçlara Kürtçe seçmeli ders uygulamasının doğru bir uygulama olduğunu belirten veliler ile yanlış bir uygulama olduğunu belirten velilerin Seçmeli Kürtçe dersi hakkındaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. Bununla birlikte Kürtçe seçmeli dersini doğru bulan velilerin, ölçekte

yöneltilen sorulara verdikleri yanıtların tutarlı olduğu ve yüksek ortalamaya sahip olduğu yorumunu yapabiliriz.

Tablo 30: Velilerin Seçmeli Kürtçe Dersi Hakkındaki Görüşlerine Ait Puanlarının Velilere Yöneltilen "Kürtçe seçmeli ders uygulamasını nasıl buluyorsunuz?" Değişkenine Göre Fark Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Değişken	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	Mann Whitney-U	p
Kürtçe seçmeli ders uygulamasını nasıl buluyorsunuz?	Doğru	173	113,75	2120,0	< 0,001
	Yanlış	39	74,36		
	Toplam	212			

Velilerin seçmeli Kürtçe dersi hakkındaki görüşlerine ait puanlarının velilerin okullarda seçmeli Kürtçe derslerinin amacına uygun yapıyı yapılmadığını belirten görüşlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Kruskal Wallis-H Testi bulgularına ait bilgiler Tablo 31’de verilmiştir.

Ho5: Seçmeli Kürtçe Dersi Veli Tutum Ölçeği Toplam Puanı " Sizce okullarda seçmeli Kürtçe dersi amacına uygun olarak yapılıyor mu?" değişkenine göre farklılık göstermemektedir.

Hs5: Seçmeli Kürtçe Dersi Veli Tutum Ölçeği Toplam Puanı " Sizce okullarda seçmeli Kürtçe dersi amacına uygun olarak yapılıyor mu?" değişkenine göre farklılık göstermektedir.

Kruskall Wallis-H Testi sonucunda, Seçmeli Kürtçe Dersi Veli Tutum Puanı ile velilerin okullarda seçmeli Kürtçe dersinin amacına uygun yapıya yapılmadığına dair görüşlerine ait sıralamalar ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=10,517$; $p<0,05$).

Tablo 31: Velilerin Seçmeli Kürtçe Dersi Hakkındaki Görüşlerine Ait Puanlarının Velilere Yöneltilen "Sizce okullarda seçmeli Kürtçe dersi amacına uygun olarak yapılıyor mu?" Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

Değişken	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	<i>sd</i>	<i>p</i>
Sizce okullarda seçmeli Kürtçe dersi amacına uygun olarak yapılıyor mu?	Yapılıyor	72	104,58	10,517	2	0,005
	Yapılmıyor	59	125,36			
	Bilgim Yok	79	91,51			
	Toplam	210				

Velilerin seçmeli Kürtçe dersi hakkındaki görüşlerine ait puanlarının velilere yöneltilen "Sizce okullarda seçmeli Kürtçe dersi amacına uygun olarak yapılıyor mu?" değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 32’de verilmiştir.

Kruskal Wallis-H Testi sonucunda, Seçmeli Kürtçe Dersi Veli Tutum Puanı ile velilerin seçmeli velilerin okullarda seçmeli Kürtçe dersinin amacına uygun yapılıp yapılmadığına dair görüşlerine ait sıralamalar ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştu. Mann Whitney U Testi sonucunda ise farklılığın Kürtçe dersini amacına uygun yapılmadığını düşünen veliler ile konu hakkında bilgisi olmadığını belirten veliler arasında gerçekleştiği görülmüştür ($p < 0,05$). Diğer grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki farklılık ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Tablo 32: Velilerin Seçmeli Kürtçe Dersi Hakkındaki Görüşlerine Ait Puanlarının Velilere Yöneltilen "Sizce okullarda seçmeli Kürtçe dersi amacına uygun olarak yapılıyor mu?" Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Değişken	Gruplar	P Değeri		
		Yapılıyor	Yapılmıyor	Bilgim Yok
Sizce okullarda seçmeli Kürtçe dersi amacına uygun olarak yapılıyor mu?	Yapılıyor	-	0,051	0,184
	Yapılmıyor		-	0,001
	Bilgim Yok			-

Velilerin seçmeli Kürtçe dersi hakkındaki görüşlerine ait puanlarının velilerin Kürtçe ders seçiminde aileleri ve içinde buldukları diğer çevresel etmenlerin göz önünde bulundurulup bulundurulmadığını belirten görüşlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Kruskal Wallis-H Testi bulgularına ait bilgiler Tablo 33'de verilmiştir.

Ho5: Seçmeli Kürtçe Dersi Veli Tutum Ölçeği Toplam Puanı "Kürtçe ders seçiminde aileniz ile diğer çevresel etmenler göz önünde bulunduruldu mu?"değişkenine göre farklılık göstermemektedir.

Hs5: Seçmeli Kürtçe Dersi Veli Tutum Ölçeği Toplam Puanı "Kürtçe ders seçiminde aileniz ile diğer çevresel etmenler göz önünde bulunduruldu mu?"değişkenine göre farklılık göstermektedir.

Kruskall Wallis-H Testi sonucunda, Seçmeli Kürtçe Dersi Veli Tutum Puanı ile velilerin Kürtçe ders seçiminde aileleri ve içinde buldukları diğer çevresel etmenlerin göz önünde bulundurulup bulundurulmadığını belirten görüşlerine ait sıralamalar ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($x^2=2,246; p>0,05$).

Tablo 33: Velilerin Seçmeli Kürtçe Dersi Hakkındaki Görüşlerine Ait Puanlarının Velilere Yöneltilen "Kürtçe ders seçiminde aileniz ile diğer çevresel etmenler göz önünde bulunduruldu mu?" Değişkenine Göre Farklaşıp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi

Değişken	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	x^2	sd	p
Kürtçe ders seçiminde aileniz ile diğer çevresel etmenler göz önünde bulunduruldu mu?	Evet	86	101,44	2,246	2	0,325
	Hayır	62	111,76			
	Kısmen	57	95,83			
	Toplam	205				

SONUÇ

Çalışmaya dâhil edilen velilerin %43,20'sinin kadın, %56,80'inin ise erkek olduğu görülmüştür. Velilerin %66'sı çocuklarının seçmeli Kürtçe dersindeki motivasyonları ile zorunlu derslerdeki motivasyonları arasında fark olduğunu, %34'ü ise fark olmadığını belirtmiştir. Seçmeli dersler belirlenirken velilerin %71,77'si birincil öncelik olarak öğrenci ilgi ve isteklerine, %26,79'u ikincil öncelik olarak dersi okutacak öğretmenin yeterliliğine, %12,92'si üçüncül öncelik olarak ise seçmeli dersin öğrenciye getirisine dikkat edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Seçmeli ders uygulamasını doğru bulan velilerin oranı oldukça yüksektir ve %81,60 olarak hesaplanmıştır. Seçmeli ders uygulamasının nasıl olduğu hakkında fikir sahibi olan velilerin %34,29'u uygulamanın amacına uygun yapıldığını, %28,10'u ise tam tersi uygulamanın amacına uygun yapılmadığını belirtmiştir. Seçmeli Kürtçe dersinin sorunları sorulduğunda velilerin %35,41'i birincil öncelikli sorunlarının programın olmamasının, %20,10'u ikincil öncelikli sorunlarının dersin amacına uygun kullanılmaması, %21,53'ü üçüncül öncelikli sorunlarının ise derslerin bir güne sığdırılması olduğunu belirtmişlerdir. Kürtçe ders seçiminde aileler ve diğer çevresel etmenlerin göz önünde bulundurulması gereklidir, ancak bu soruya evet yanıtı veren velilerin oranı %51,95 olarak hesaplanmıştır.

Velilerin yaklaşık olarak yarısı yani %49,05'i seçmeli derslerde niteliğin artırılması ve gerekli iyileştirmelerin yapılması gerektiğini düşünmektedir. Velilerin yarısından fazlası genel olarak Kürtçe seçmeli dersinin en az diğer zorunlu dersler kadar öğrencilerin gelişimleri açısından gerekli ve önemli olduğunu düşünmektedir. Velilerin yarısından fazlası Kürtçe seçmeli ders uygulamasının çağdaş ve demokratik eğitimin bir zorunluluğu ve göstergesi olduğunu düşünmektedir. Velilerin yarısından fazlası Kürtçe seçmeli ders sayısının veli, toplum ve öğrenci ihtiyaçları göz önüne alınarak artırılması gerektiğini düşünmektedir. Velilerin yarısından fazlası Kürtçe seçmeli dersini öğretecek olan öğretmenlerin hizmet içi eğitimler ile desteklenmesi gerektiğini düşünmektedir. Velilerin yarısından fazlası Milli Eğitim Bakanlığı'nca dersin müfredatı uygun ve ayrıntılı olarak geliştirilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Velilerin neredeyse tamamına yakını Kürtçe seçmeli dersine ait kitap ve materyallerin geliştirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Velilerin yarısından fazlası öğrenci Kürtçe dersini uygun görülen okul dışındaki diğer eğitim kurumlarında da alabilmesi gerektiğini düşünmektedir. Velilerin çok ciddi bir oranı ders seçiminde gerekli demokratik ilkelere uygun davranarak, ders seçme süresince veli, öğretmen, okul arasında işbirliğinin sağlanması gerektiğini düşünmektedir. Velilerin yarısından fazlası Kürtçe dil derslerinin; üniversitelerce sertifikalandırılan, mümkünse söz konusu alanın lisansüstü programlarından mezun olan öğretmenler tarafından verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Velilerin yarısı derslerin öğrencilerin talepleri doğrultusunda, Latin alfabesinin yanı sıra Arap alfabesiyle de verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Velilerin yarısı ders saatlerinin yetersiz olduğunu düşünmektedir. Velilerin yaklaşık olarak yarısı derslerin verimli yürütüldüğünü düşünmemektedir, bu konuda olumlu yanıt belirten velilerin oranı ise oldukça düşüktür. Velilerin yarısı Kürtçe seçmeli dersinin öğrencilerin öz güvenlerini artırdığını düşünmektedir. Öğrencilerin istemedikleri halde Kürtçe seçmeli dersini almak zorunda kaldığını düşünen velilerin oranı, bu şekilde düşünmeyen velilere oranla daha düşüktür. Yani veliler çoğunlukla öğrencilerin istemedikleri halde Kürtçe seçmeli dersini almak zorunda kaldığını düşünmemektedir.

Seçmeli Kürtçe dersine karşı veli tutumlarının değerlendirmek amacı ile hazırlanmış ölçeğe uygulanan güvenilirlik analizi sonuçlarına göre ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu, faktör analizi sonuçlarına göre ise ölçekte anlamlı faktörleşmelerin elde edilebileceği, ölçeğin 3 boyutta açıklanabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Ölçeği açıklamayan boyutlar “Derse ait kitap ve materyallerin geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum” boyutu, “Kürtçe seçmeli dersi öğrencilerin öz güvenlerini artırmaktadır” boyutu ve “Öğrencilerin talepleri doğrultusunda, Latin alfabesinin yanı sıra Arap alfabesiyle de verilebilmelidir” boyutudur.

Velilerin seçmeli Kürtçe dersi hakkındaki görüşlerine ait puanlarının velilerin cinsiyetlerine, seçmeli Kürtçe dersi hakkındaki görüşleri üzerinde çocuklarının seçmeli Kürtçe dersindeki motivasyonu ile zorunlu derslerdeki motivasyonu arasında fark olup olmadığına dair görüşlerine ve Kürtçe ders seçiminde aileleri ve içinde buldukları diğer çevresel etmenlerin göz önünde bulundurulup bulundurulmadığını belirten görüşlerine göre farklılık göstermediği görülmüştür. Ancak velilerin seçmeli

Kürtçe dersi hakkındaki görüşlerine ait puanlarının Kürtçe seçmeli ders uygulamasını nasıl bulduklarına dair görüşlerine ve okullarda seçmeli Kürtçe derslerinin amacına uygun yapıya yapılmadığını belirten görüşlerine göre farklılık gösterdiği görülmüştür.

KAYNAKÇA

ANABASIS, (**Onbinlerin Dönüşü**), Sosyal Yayınlar, Çev: Tanju Gökçöl, İstanbul 1998.

AYDINLU, Seccat, **Firdevsi'nin Şahname'sinde Kürtler**, Farsçadan Çev: Erkan Çardakçı, Avesta Yayınları, İstanbul 2011.

BEG, **Muhammed Emin Zeki, Kürtler ve Kürdistan Tarihi**, Türkçeye Çev. Vahdettin İnce, Mehmet Dağ, Reşat Adak, Şükrü Aslan, Nûbihar Yayınları, İstanbul, 2010.

BİÇER, Bekir, “**İslâm Tarihi Kitaplarında Kürtler Hakkındaki Rivayetler (7 ve 12. Yüzyıl Arası)**”, **International Journal of Social Science**, Volume 5 Issue 6, December 2012, p. 51-80

BOR, İbrahim, <http://nubiharakademi.com/?p=637>, Erişim Tarihi: 05/08/2016

BRENNAN, **Shane, İslam'dan Önce Kürtler**, Çev: Serdar Yıldırım, Kürtler, 2000.

DANDAMAYEV, Muhammad, <http://www.iranicaonline.org/articles/Carduchi-latin-form-of-greek-kardokhoj> erişim 16/08/2016.

FİRDEVSİ, **Şahname**, Çev: Necati Lugal, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2005.

HENNERBICHLER, Ferdinand, Kürtlerin Kökeni, Çev: Mehmet Aslanoğulları, **Bingöl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü Dergisi**, c.II, sayı: 3, 2001, s.88.

HİORI, Newzad, Ergatîvî Mohra Kurmanciyê ye http://www.nefel.com/kolumnists/kolumnist_detail.asp?MemberNr=10&RubricNr=&ArticleNr=202 erişim 06/08/2016.

IZADY, Mehrdad, R., **Bir El Kitabı Kürtler** Çev. Cemal Atila, Doz Yayınları, İstanbul 2011.

KAYA, İlhan, AYDIN, Hasan, **Anadilde Eğitim Sorunu: Zorluklar**, Deneyimler ve İki Dilli Eğitim Modeli Önerileri, UKAM Yayınları, 2013.

MACKENZIE, D. N., “The Language Of Medians”, **Bulletin Of The School of Oriental And African Studies**, v. 22, sayı: 2, Haziran 1959, s.355.

MERİ, Ferset, **İslam Öncesi Kürt Tarihi Kaynakları ve Kürtlerin En Eski Tarihi**, Çev: Mehmet Akbaş, Kürtler (Tarih), Nida Yayıncılık, İstanbul 2015.

Ortaöğretim Kürt Dili ve Edebiyatı Ders Kitabı, Tarih Vakfı, İstanbul 2010.

SCHMIDT, Rüdiger, <http://www.iranicaonline.org/articles/kardakes> erişim 16/08/2016.

TAN, Sami, Rêzimana Kurmanci, Weşanên Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê, İstanbul 2011.

TATLIDİL, Hüseyin, **Parametrik Olmayan Testler (Türkçe)**, Uygulamalı İstatistik Lisans Üstü Yaz Okulu Ders Notları, TÜBİTAK- Çanakkale, 1984.

VILCHEVSKJ, O. L., **Kurd Destpêka Dîroka Etnîkî Ya Gelê Kurd**, çev. Ziya Avcı, Lis Yayınları, İstanbul 2010.

YILDIRIM, Kadri, **Faki-yi Teyran Divan**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları,
Ankara 2014

<https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%BCrt%C3%A7e>, Erişim Tarihi: 05/08/2016

<http://www.kygm.gov.tr/TR,310/mem-u-zin.html>, Erişim Tarihi: 06/08/2016

<http://www.kygm.gov.tr/TR,50506/divan-molla-ahmed-i-ceziri--diwan-melay-ciziri.html>, Erişim Tarihi: 06/08/2016

<http://www.diyamet.tv/kurtce-meal-sevinci/> erişim 06/08/2016

<http://www.konya.bel.tr/haberayrinti.php?haberID=4505> erişim 06/08/2016

http://tegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_08/31022530_semeliders.pdf
erişim 17/08/2012

<http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-16499sgc.pdf> erişim 06/08/2016

<http://www.hurriyet.com.tr/iste-secmeli-kurtce-nin-turkiye-haritasi-22534618>,
Erişim Tarihi: 25.06.2016

<http://www.gusips.net/analysis/interview/2500-mehmet-serif-derince-ile-soylesi.html> erişim 03/08/2016

<http://www.radikal.com.tr/yenisoz/kurtce-secmeli-dil-egitimi-sorunlar-ve-oneriler-1212628/> Erişim Tarihi: 25.06.2016.

<http://www.milliyet.com.tr/cift-dillilik-nedir--pembenar-detay-cocuk-2185608/>
erişim 03/08/2016

<http://www.dicle.edu.tr/Contents/77982e7c-51be-4a81-8dcc-f62e109b7b8c.pdf>,

Erişim Tarihi: 10.07.2016

<http://www.ekonomianaliz.com/guvenilirlik-analizi-reliability-analysis> Erişim Tarihi:

10.06.2016

http://www.turkishstudies.net/Makaleler/588784507_97YılmazMehmetYalçın-edb-1641-1651.pdf Erişim Tarihi: 15.09.2016

